

JEGHISHE ZARENC

Poezi

Libri 1

Përktheu nga origjinali
Berzh Piranjani

JEGHISHE ZARENC

POEZI

Libri 1

Përktheu nga origjinali
Berzh Piranjani

BOTIMET M&B

Tiranë, 2022

Përgatiti për shtyp: Berzh Piranjani
Redaktoi: Berzh Piranjani
Art Grafik: Orest Muça
ISBN 978-9928-353-67-2

Mundësuan botimin:
Berzh dhe Varuzhan Piranjani

Çdo përdorim ose ribotim i këtij libri për qëllime komerciale ndalohet.

BOTIMET M&B

Rr. "Isa Boletini", Pall. "Planet X", Nr.12.
Tel. (04) 22 33 283. Cel: 069 20 68 603
E-mail: info@mbootime.com / mbootime@gmail.com
www.mbootime.com.

Na ndiqni në FB: M&B - Botime dhe Studio Grafike

Përmbajtja

Parathënie	4
Jeghishe Zarenc	5
Përmbledhje lirikash.....	9
Sajat Nova.....	9
Atdheut tim, Armenisë.....	19
1. Rrugës	21
2. Natës së pagjumë	22
3. Të vdekurit	26
Legjendë Danteske	27
Turma të çmendura (të dala mendsh).....	52
Ninullë vetvetes	62
Fjalë që nga larg	63
Përfytyrimi i vdekjes	64
Pa Titull	66
Pa Titull	66
Pa Titull	67
Me ardh për hatër të nënës	69
Kushtuar A.B.	70
Udhëtarët e rrugës së qumështit	72
Gjuha jonë	75
H.T.	76
H.T.	76
H.T.	76
A.M.	76
Shamiram.....	78
Poeti	80
Kalimtarit të rastësishëm	81
Artisti	82
Vjeshtës.....	83
Pagjumësi.....	84
Kujtimit të Vahan Derjanit.....	87
Soneti i kuq.....	89
Zarenc Name	91

Parathënie

Jeghishe Zarenc është një nga majat më të larta të letërsisë Armene shumëshekullore. I ka kënduar Armenisë dhe forcës krijuese të popullit Armen, të shkuarës së lavdishme, episodeve historike tragjike, të ardhmes së ndritur.

Kuptimplotë janë fjalët e mrekullueshme përmbyllëse të Mardiros Sarjanit për të: “Nairi lindi Zarencin... pa piktura dhe germa të skalitura në shkëmb, pergamena me lule zbukuruar dhe tempuj të derdhur, por brenda detit të gjakut dhe detit të dhimbjes... ngriti kokën, pa diellin që shkëlqente... Dhe për të pastruar lotët e Atdheut të tij u zhyt në furtuna dhe kërkoi rrugëdalje”.

Jeghishe Zarenci në kohën e vet kryesisht ju kushtua aktivitetit të krijimit të teksteve mësimore; ka trajtuar çështje dhe parime për krijimin e teksteve shkollore dhe letërsisë për fëmijë në përgjithësi; atë detyrë ai e kreu me përgjegjësi dhe me bindjen e thellë, që me to duhet të merren vetëm artistë të nivelit të lartë, shkrimtarë, piktorë, edukatorë fëmijësh, botues, dizenjatorë, libralidhës, etj.

JEGHISHE ZARENC

Jeghishe Abgar Solomonian (*Եղիշե Աբգար Սոլոմոնյան*) lindi më 13 Mars 1897, në Kars, në një familje që merrej me tregti qilimash. Në vitet 1908-1912 mësoi në shkollën reale të vendlindjes, ku edhe provoi për herë të parë të shkruante. Nuk arriti të marrë arsimimin e lartë. Për një kohë të shkurtër u regjistrua si student në Fakultetin e Letërsisë të themeluar nga Valeri Brusov. Në sajë të fuqisë së talentit, si edhe të punës së tij të pavarur u pajis me njohuri të shumta dhe të përgjithshme: “Oh, bota e letësisë është si një univers i pafund”, - ishte ky një përgjithësim i përpjekjeve personale të tij.

Fillimi i rrugës së tij letrare është përmbledhja e titulluar “Tre këngë vajzës me fytyrë të zbehtë nga trishtimi”, e përbërë nga tre vjersha (Kars 1914). Botimin e parë poezia e pa, fillimisht me qëllim inkurajimi për të ardhmen, në almanakun “Rini” (Tiflis, 1912. - Shënim B.P: Tiflis = Tbilisi i sotëm në Gjeorgji). Në verën e vitit 1915 ishte ushtar në grupimin ushtarak (ushtrinë) të vullnetarëve Nr. 6 të formuar në Kanakerum dhe bashkë me të mori pjesë në betejat për çlirimin e Armenisë, duke arritur deri në Van dhe Bitlis. Nën ndikimin e realitetit të vështirë të luftës shkroi poemën “Legjendë Danteske” (Tiflis, 1916).

Në fund të vitit 1916 arriti në Moskë, duke hyri si dëgjues i jashtëm në Universitetin e Shaniavskit. U krijuan dhe u përfunduan poezitë “Soma” dhe “Turma të çmendura”, të cilat, gjithashtu, u botuan si broshura më vete.

Në periudhën e Republikës së Parë Armene punoi si mësues në një fshat të vogël, të quajtur Bashkladiklar, në periferi të Karsit. Pas një referati të famshëm të Ministrit të Kulturës dhe Artit, Nikol Ahpaljan, u kthye

në Jerevan, duke u vlerësuar nga ana e ministrit me një pritje të ngrohtë dhe me emërim në ministri.

Zarenci ju përkushtua punës letrare-kulturore duke e kombinuar atë me punën krijuese. Në jetën e poetit një ngjarje e rëndësishme ishte dalja në dritë e botimit të veprës letrare “Përmbledhje letrare” nëpërmjet shtëpisë botuese shtetërore në Moskë. Krahas me botimet e reja (“Poemë mbi poemat – *Удѣлуууууууууу*”, “Zarenc-name”, “Zjarr përvëlues - *Ωηζωυλϋηϋληη ηρωυλϋ*”, “Libër këngësh”, etj.) në të ishin përfshirë gjithashtu edhe vepra të tijat të botuara më parë. Përmbledhja ishte tërësia e një aktiviteti dhjetëvjeçar. Përgjatë këtyre viteve ishte krijuar, gjithashtu, novela poetike “Toka e Nairit”, e cila për prozën Armene është një nga vlerat më të shënuara të saj.

“Kapedan Shavarshi” (1928) ishte një arritje krijuese, fillimi i një estetike të re, e cila u shfaq në formën e saj të përkryer në përmbledhjen “Agim epik”, (1930).

Atmosfera letrare dhe politike sa vinte paraqitej më e errët; rradhët e shkrimtarëve Armenë po rralloheshin,

Ka zbritur sot i tërë Heligoni

Këngët Nairiane – në bodrumin sterrë të zi...

Rreth emrit dhe personit të poetit të izoluar sa vinte e rëndohej atmosfera e thashethemeve të brendshme dhe akuzave politike. Ai u arrestua më 27 korrik 1937. Zarenci në kohën e hetuesisë poshtëruese i mbeti besnik ndërgjegjes së tij letrare dhe politike

Mardiros Sarjani në të gjallë të Zarencit ishte i afërt me të, ishte adhurues i flaktë i talentit të pakrahasueshëm të poetit. Dashurinë dhe adhurimin për Zarencin piktori i talentuar e kishte shprehur që në vitin 1923, duke zbuluar në poetin 26 vjeçar, portretin e atij, që me vështrim të fiksuar shihte të ardhmen si të ishte një depërtues në universin e pafund. Krahas vizatimit të portretit, maska e paraqitur simbolizon pafundësinë dhe përjetësinë, me të folurën e pakuptueshme të sfinksit Egjiptian, dhe në të njëjtën kohë shpreh një shqetësim, përkundrejt një të ardhmeje plot trazira. Theksohet nënteksti i thellë i krijimtarisë.

Sarjani në mënyrë novatore është përpjekur të na e tregojë duke zbuluar thelbin e imazhit, duke e paraqitur Zarencin jo vetëm në momentin e dhënë, por edhe brenda procesit të zhvillimit. Portreti i

poetit pa dyshim është i vërtetë dhe plot ndjenjë. Ai shpreh një shpirt të brishtë dhe të ndjeshëm, që e depërton me mprehtësi thellë botën që na rrethon. Në qendër të vëmendjes së Sarjanit është bota e brendshme e ndërlikuar, kontradiktore dhe e pasur e Zarencit. Bukuria e portretit të pikturuar me mjeshtëri, dashuria dhe respekti i madh për Zarencin dhe Sarjanin shpëtoi kanvacën nga shkatërrimi gjatë diktaturës së Stalinit.

PËRMBLEDHJE LIRIKASH

Arpigut

*Si rebel mos më qëndro, fol me mua,
 Si det me dallgë gjeminë ma ende;
 Si Sajat-Nova nuk do më shohësh, po vdes!*

Sajat - Nova

* * *

Gjithë ç'ka zjarr në shpirtin tim – gjithçka për ty,
 Gjithë ç'ka zjarr në gazin tim – gjithçka për ty,
 Gjithçka të jap, ta dhuroj, asnjë thëngjill të mos më mbetet,
 Që dimrit të ftohtë ti të mos mërdhish, – gjithçka për ty!

* * *

Verës, i ëmbël, zheg i zjarrtë je, xhan,
 Stolis, arom' sheg' e portokall je, xhan,
 Dhe kur qëllon që ashpërsisht më vështron
 Si lajm i vdekjes së shpirtit më je, xhan!

* * *

Një ëndërr pashë. Prej Sajat-Novës pranë më erdhi me lirën në dorë,
 Me tasin e praruar të verës që kuqëlonte porsi zjarr në dorë,
 U ul, këngë t'ëmbra këndoi, me copën e perçes së vjetër në dorë.
 Dhe këndoi, a thua kupën e përflakur qiellore kish në dorë.
 Dhe këngët vijnë butë – butë; posi “hyri” mbuluar hyjni dhe atlas,
 Brenda ëndrrës më erdh' bukuroshja, ajo vet' ish ëndërr e ëmbël, plot gaz,
 Mbuluar me nur, shpirtin e Sajat-Novës e mbushi me fruta dhe fjal' afsh,
 Qëndroi – mbeti, me perçen arqëndisur hequr nga fytyra në dorë.

Dhe pa – dhe pa nga Sajat-Nova; i trishtuar porsi re e zezë ka mbet'.
 Dhe tha - Zarenc,- nga kjo bukuroshe veç një thëngjill i vjetër në shpirt ka mbet'.
 Shpirtin ma dogji, në pluhur e hi ma shndërroi, vetë zjarr e flakë mbet',
 Mos prit, pran' teje mere ti, që të vijë me flokët e artë në dorë.

Kaq u tha prej Sajat-Novës dhe u ngrit, u ngrit nga vendi; vrrenjt' si nata zi,
 Shkoi përsëri trishtuar dhe heshtur, në shpirt njëmij' maraze dhe dashuri,
 Ëndrra mbaroi, por ti mbete, figura jote e shtrenjtë ndriçuar mbet',
 Vetëm mbet', me lirën e Sajat- Novës në dorë, edhe shpirti im i shkret'.

* * *

Tregimtar si Sajat-Nova, këngë dhe ninulla un' do t'ju flas,
 Ditë e natë do të këndoj dhe gjithë ç'ka zemra do t'ju flas,
 Dhe për at' shpirt, që dashuri dhe këngë dashurie brenda mban,
 Dhe për at' shpirt si kopësht plot fruta parajsore un' do t'ju them.

Si yll me veshje vezulluese, përballë si ëndërr më dole ti,
 Pasioni yt zjarr ndezi në shpirtin tim si frymëzim i pakufi,
 Me erë të mirë shpirtin ma mbushe – si Vartastani, si Shirazi,
 Cilido qoftë frymëzimi, bukuroshe, - këngës me gaz do t'ja them.

Një shportë është bota, bukuroshe, - aty brenda qëndron edhe ti,
Si lule e çelur, me vesën e mëngjesit parajsor mbuluar ti,
Në çastin kur brenda lagjes së shenjtë të Havlabarit më shfaqesh ti,
Atë çast lotit të ëmbël të shpirtit vesë qiellore do t'i them!

Ja më dil, fytyrën të ta shoh njëherë, - trëndafil je, bukuroshe,
Në këtë jetë boshe, për shpirtin tim e paçmuar je, bukuroshe,
Dhe vendosa, që mos të them, njeri si unë je dhe ti, bukuroshe,
Dhe që të më mbetet shpirti me ty, ah dhe uh do psherëtij, po të them!

* * *

Një bukuroshe të paçmuar pashë – në qytetin e Gjeorgjisë,
Në qafë lule dhe nishan i pashë - në qytetin e Gjeorgjisë.

Në rrugicën e gjerë kish qëndruar, me petka atlas mbuluar,
Kryet stolisur ar dhe shall i pashë - në qytetin e Gjeorgjisë.

Si vello e artë mbi fytyrë rrezja e diellit i kish rënë
Buzë të kuqe gjak, plot afsh, i pashë – në qytetin e Gjeorgjisë.

Shkova, me sy e dogja, desha t'i them, si shpirt më je, edhe më shumë,
Një shkëmb qëndruar para meje pashë – në qytetin e Gjeorgjisë.

Tani po thurr këngë hidhërimi, a thua është zjarr pasioni,
Një dashnor të pavdekshëm unë pashë – në qytetin e Gjeorgjisë.

* * *

Të binte zurnaja dua tani – të pi, të dehem gjer' në të gdhirë,
Me çdo njeri mik le të bëhem – dhe i çiltër të jem gjer' në të gdhirë.

Në pajton qëndruar, rrugicës kaloj, që nga ballkoni të më shohësh,
Dhe frymëzimi nga shpirti të më zbresë – lot të derdh gjer' në të gdhirë.

Erës, flladit mendtë ja dhashë, ndër vreshta e pijetore do të zbres,
Për tryezat e shokëve, bukë e ver' do të jem, gjer' në të gdhirë.

Po shkoj – në prehër bukuroshesh të tjera kokën e nxehtë ta vendos,
Dhe në atë të ëmbël shoqëri, do pi, do dehem gjer' në të gdhirë.

* * *

Un' një dyqanxhi i pirë jam – brenda dyqanit më s'mbeti gjë,
Me të gjithë u shtrova në sofër, sulltan, vezir, khan, - kush nuk mbet',
Por vendin më të madh ta dhashë ty, këngë hyjnore të thurra,
Bukuroshe, shpirt, zemër, tjetër ç'ti them të dashurës, - tjetër s'mbet'.

I lashë të gjitha, gjithçka kisha, porsi flad më rrodhi kjo jet',
Frymëzimi më erdh', ma preu rrugën porsi i Indisë det',
Pijanec, shërbëtor turme u shndërrova si Sajat-Nova poet,
I përmalluar prita fjalën tënde, tjetër gjë nuk më pat' mbet'.

Unë një dyqanxhi i pirë jam – brenda dyqanit gjë më s'mbet',
Bukuroshe, shpirt, zemër, tjetër ç'ti them të dashurës, - tjetër s'mbet'.

* * *

Në njerën dorë kam vodkë, në tjetrën verë kam.
Të dyja për shëndetin tënd i pi, bukuroshe.
Prej sulltanit, khanit, e dashur dëshpëruar jam,
I ëmbël më vjen frymëzimi yt, bukuroshe.

Për shpirtin tim ëndërr e ëmbël më je ti tani,
Ëndërr e shenjtë brenda gjumit më je ti tani,
Larg prej meje – në Vartastan, Shiraz, më je tani,
Nuk shuhet flaka e frymëzimit, bukuroshe.

Në njerën dorë kam vodkë, në tjetrën kam verë.
Të dyja për shëndetin tënd i pi, bukuroshe.
Frymëzimi shpatë le të bëhet, shpirtin tim le të ma nxjerrë –
Në shpirtin tënd dashuri e ëmbël le të mbesë, bukuroshe.

* * *

Sa herë dëgjoj të bien këmbanat – ndër mend më vjen ti,
 Si tingull i ëmbël, ledhatare më je, bukuroshe.
 Sa herë afron pranvera – bashk' me të më vjen edhe ti,
 Si ujë pranvere vrullon vërshimi yt, bukuroshe.

Për këdo, endacak nëpër botë do të jem un' tani,
 Bartës i emrit tënd nëpër botë do të jem un' tani,
 Si fije letre nëpër botë do të jem unë tani,
 Si erë pranverore më valvite, ti, bukuroshe.

Akoma s'e ke kuptuar, çfarë je duke më bërë,
 Nga afsh i dashurisë mijra njerëz në varr po dërgon,
 Frymëzimi - pendë e artë, shpirti - fletore është,
 Humbje e shkruar me germa gjaku më je, bukuroshe.

* * *

Sot rrugicës ton' kalove – buzët kupa vere ishin,
 Flokët si mëndafsh i artë, – sytë si almas të ishin

Shtangur mbeta në rrugicë, sytë turbull, kuq si vera,
 Mbi kryet tënd lodronte dielli, petkat rrezatonin.
 Vështrimin tënd kapa me sy, m'u duk se ish me dashuri,
 Faqet e tua, flakë të kuqe, porsì zjarri, skuqnin.

Tek këmbët desha të bie, por në vend i shtangur mbeta,
 Mbi ato faqe kuq si zjarr' syt' e tu të huaj ishin.

* * *

Buzët e tua si porcelan i praruar mbushur plot zjarr janë, shpirt,
 Fjalët e tua pije paradisi, verë e pavdekshme janë, shpirt.

Sot do shtroj sofrën në shtëpi, qejfin do t'i bëj frymëzimit që më jep ti,
Çfarë bëhet, në dhomë po të më vish, qoft' dhe herë e vetme të jetë, shpirt?

Qilimat më të bukur për ty do t'i shtroj, lule plot i kam mbuluar,
Nën këmbët e tua, të dëshiruar presin – mbret mbi mbretër, khanë, shpirt.

Sytë e mi zjarr le të ndizen, dritë për vendin e shenjt' ku lahesh ti
Defin dhe zurnanë kam përgatitur, përse të duhen mendimet, shpirt?

Po deshe ti, shpirtin të lirë po e le, zemrën nën këmbë ta vendos,
Nga zemra ime gjak po më rrjedh – folmë, çfarë të duash do të bëj, shpirt.

* * *

Pranvera vjen përsëri, lulja lulëzon,
I dashuruari vazhdon mbetet po ai.
Kalojnë vitet, me to njeriu ndryshon,
Këng' e bilbilit mbi shkëmb mbetet përsëri.

Një tjetër bilbil në kopsht vjen e hyn me turr,
Një tjetër poet gëzimit këngë i thurr,
Çfar' s'arrij ta them un' – nesër e thotë ai.
Ditët bëhen tym, vitet mbesin përsëri.

Mijra lule mbi këtë botë lulëzojnë,
Mijra sy mbi këtë botë rrin' e vështrojnë,
Mijra shpirtra mbi këtë botë lëngojnë,
Pasioni bëhet zjarr, veç hiri mbetet.

Për një tjetër zemër temjani po tretet,
Zambaku po çel, dhe lulet shtat po hedhin,
Bukuroshja qan, dhe pik' e lotit që rrjedh –
Mbi gur-mermer të varrit tim do të mbetet.

* * *

Njëmijë e një libra lexova – libër të mençur nuk hasa,
Njëmijë gra un' përqafova – përqafim dashuror nuk hasa.

Shkova larg deri në Francë, ku këngë dëgjova dhe poezi,
Dhunti qiellore si dhunti e Sajat Novës kund nuk hasa.

Me varfanjakë u ula, me shërbëtorë qëndrova të pi,
Në fjalët që nxorrën nga goja, një pikë të vërtet' nuk hasa.

Njëmij' bukuroshe ma dogjën shpirtin, me të gjitha rash' në dashuri -
Më të zjarrt' e përvëlues se i shenjt'i përqafimi yt nuk hasa.

Në çdo vend ku fruta shihja, fytyrën e rrotullova me kërshtëri,
Në vreshta rashë, frut më të mirë e më të ëmbël se ty nuk hasa.

* * *

Këndova çdo lloj kënge – më e mira ninulla ish përsëri,
Loja hyjnore, e pavdekshme, e Sajat Novës ish përsëri

Ashtu si në dyqanet e mëdhenj lloj – lloj frutash rradhitur rrin',
Vend për frutat e pavdekshme – kopsht' i princeshës mbetet përsëri

Lulet vendosur mes kopshtit, sa mirë me ujë t'i ujisësh,
Uji nga lulet marrë – vesë e mëngjesit kthehet përsëri.

Shko, po deshe, edhe në Francë, pallatet më madhështore shih,
Po shpirtit m'i dashur vend – kopsht' i së dashurës mbetet përsëri.

Vaj për ty, Zarenc, pata të drejtë, vesh i vura së dashurës,
Nga gjithçka m'e ëmbël rrugic' e së dashurës m'është përsëri.

* * *

Sado të thërrasësh e vargje të thurrësh, mblidhe mendjen, mjaft është përsëri
Edhe pa të dashurën e paçmuar bot' e madhe e mir' mbetet përsëri.

Çfarëdo të veshë, mëndafsh a atlas, fytyrën kuq, bukuroshe të bëhet
Shpirtin gjelave t'ja u nxjerrë, e dashura jote, pulë mbetet përsëri.

Çfarëdo fanti apo zari të kesh, çfarëdo aftësi apo shans të kesh,
Për shpirtin e dashuruar veç një anije e pashpresë mbetet përsëri.

Më e pakta - dashuro, në përfaqime zhytu, në kafaz të artë futu,
Afshi i dashurisë për shpirtin një dhimbje e pashuar mbetet përsëri.

Vaj për ty, Zarenc, pata të drejtë, ngulite fort mirë në at' kokën tënde
Fjala më e shenjtë për një grua - tradhtare gjakpirëse - mbetet përsëri.

* * *

Tashmë të shumt' janë këngëtarët – vargje të shpirtit më nuk gjen,
Kudo sot gjen budallallëkun, muzikë të shpirtit më nuk gjen,
Kudo hedh këmbën – kopësht mund të gjesh, kopësht princeshe më nuk gjen,
Bredhur kam pallat më pallat – si lagj' e së dashurës kund nuk gjen.

Kujt t'i këndoje unë tani, as ti nuk do, as edhe shtriga s'do,
Të paktën prej t'ëmblave ninulla gishtin që flet mos e largo.
Askush veshin s'ma vuri, por ti rënkimin e shpirtit tim dëgjo,
Do desha shpirtin ta freskoj, vesën e lotëve më nuk e gjen.

Po them ta lë sazen mënjane, si gjith' njerëzit le të bëhem,
Lule të jem – gjemba të kem, lule e paprekshme le të bëhem,
Me armiqtë armik të jem, me të këqinjët i keq të bëhem,
Malli për mua kur t'i marr', të thon', në tryezë kripë nuk gjen.

Njerëzit - kokrra rëre, bota është e gjerë, e mirë, Zarenc,

Fjal' e njeriut për shpirt'n e njeriut - dhimbje që s'shuhet, Zarenc,
Fjalës së vyer vëri veshin po të them, se të mjafton, Zarenc,
Ty nuk të duan, përderisa për shpirtin tënd shpirt në lagje s'gjen.

* * *

Kur hyra me këngë në kët' bot' të vjetër, me saze – me fyell,
Ç'do bëjë në kët' botë ky budalla i mjerë, - kështu thanë.

Kur turmës së qejflinjve këngë të ëmbla me shpirt u këndova,
E ëmbël fjala jote, si përqaftim i verës, - kështu thanë.

Por për qejflinjte e pashpirt' një vetmitar i trishtuar mbeta,
Desha t'i lë, të largohem, - krenar dhe i keq është', - kështu thanë.

Nga dhimbja e shpirtit dhe i pashpres' një kupë raki un' piva,
Pijanec - ky Zarenci, pijanec dhe i marrë, - kështu thanë.

Dhe dimrit në stuhin' e borës – këmbëzbathur, lakuriq mbeta.
Jashtë - dimër, por brenda shpirtit tënd verë ështëë, - kështu thanë.

U thash' - të pashpirt njerëz jeni ju, s'ma shihni trupin kruspullosur?
Në këngë i paepur është' shpirti i Zarencit, - kështu thanë.

Pastaj vetëm qeshën, u gajasën, kur mbeta ashtu lakuriq.
Në shekuj do shijohen ato këngët e tua, - kështu thanë.

* * *

Bahçen kaluan, me vete aromën morën, sa keq, lulen s'e vunë re,
Vështrim të thatë e të zbrazët hodhën, thelbin, shpirtëroren s'e vunë re.

Erdhën në shesh këngën të dëgjojn', dhe të pandjeshëm u larguan përsëri,
Nga shpirti im një grep kisha hedhur në të, shpirtat e tyre s'e vunë re.

U thava si fushë e shkretë gjatë verës, gjithë ç'kish mbetur shpirt dhe zjarr,
Me bastunë të artë kapardisur, fushën e pafund hiç s'e vunë re.

Motër, e dashur, njeri i huaj, mik dhe i panjohur, të gjithë ata
Pran' më kaluan, nën tingujt e këngës njeriun e gjallë s'e vunë re.

* * *

Tani endem i pastrehë, ditë e natë këngës po ja them,
Harruar kam emrin e afshit tënd, me dyshim, - plagë po ja them.

Afshi - dashuri e vjetër është, bukuroshe, si zjarri të djeg,
Dhe dorën që jep kjo dashuri, dorë princeshe emrin ja them.

Rënkim nuk kam brenda shpirtit tim, si figurë e së dashurës
Dashuroj hirin e shpirtit tim, frut i pavdekshëm emrin ja them.

* * *

Nëpër botë një ditë do marr një rrugë pa kthim dhe do të shkoj,
Pas nuk do të shoh, nuk do kërkoj lavdi dhe shpërblim, veç do të shkoj.

Prej këngëtarit Sajat Nova, unë prej tij këtë mësova,
Që në këtë botë, ëndërr dhe lot, gjithçka është e kot - prandaj po shkoj.

Sa për atë, që me zjarr'n e shpirtit e me mall e dashurova -
Me erën le të shkojë, gjithçka tjetër do ta harroj - dhe do shkoj.

Dhe shkëlqim'n e bukuroshes, fytyr'n e përgjumur dhe të ëmbël
Do ta harroj ... një grusht dhe të njomë me vete do marr dhe do shkoj.

Njeri i huaj për këtë jetë, i panjohur dhe pa emër,
Këngët e mia po ju lë, ëndrrën e jetës time - dhe po shkoj.

ATDHEUT TIM, ARMENISË

Njëmijë e një plagë ti ke parë – akoma do të shohësh,
Mijra duar të huaja ke parë – akoma do të shohësh.

Ashtu si gjatë korrjes së verës duajt në fushë shpërndarë,
Me mijra viktima në të ke parë – akoma do të shohësh.

Me kokën e rrahur nga era e thatë si e endacakut,
Shumë ke parë për mijravjeçarë - akoma do të shohësh.

Të Narekacit, Shnorhalit, Nagash Hovnatanit vepra ke par' –
Çfarë gjenish, mendje ndritur ke parë - akoma do të shohësh.

Tokë e Armenisë, që Zarencit tënd gjuhë dhe zë i dhe,
Njëmijë e një këngë ti ke parë - akoma do të shohësh.

* * *

Fjalën e ngrohtë si rreze-diell të Atdheut tim të ëmbël e dua,
 Tingullin vajtues të lirës së vjetër, telin me lot lagur e dua,
 Aromën e pemëve dhe luleve që përhapet si dielli kur lind,
 Dhe vallen e vajzave shtathedhura Nairiane* unë e dua.

E dua qiellin tonë gri, ujët e kristalt', liqenin e ndriçuar,
 Diellin gjatë verës dhe dimrit stuhin' e borës, që gjëmon madhërisht,
 Muret e zinj aspak mikpritëse të kasolleve zhytur n'errësirë
 Dhe gurët mijraveçarë të qyteteve tona të lashta i dua.

Kudo që të jem – kurr' nuk do i harroj unë këngët tona vajtimtare,
 Kurrë s'do harroj lutjen e shkruar me germa metali në librat tanë,
 Sado fort që të ma dërmojnë shpirtin tim plagët tona që kullojnë gjak
 Përsëri un' Atdheun tim të dashur, jetim dhe të përgjakur, e dua.

Për shpirtin tim të pikëlluar asnjë tjetër ngushëllim tanimë nuk ka,
 Si ball i Narekacit, Kushagit, me drit' kurorëzuar tjetër nuk ka,
 Bridh kudo nëpër botë, - si balli i bardhë i Araratit kund nuk ka,
 Si simbol të lavdisë së paarritshme, un' shkëmbin tim Masis e dua.

Tre këngë vajzës me fytyrë të zbehtë nga trishtimi
Astik Gontahçjanit

Dhe ishte dashuria e fundit
E mbrëmjes së lashtë...
Albert Samain

1. Rrugës

Tundej karroca tek ecte me shpejtësi
 Nëpër rrugët plot llucë, fushës mespërmes.
 Binte shi pa pushim, ish ftoht' dhe lagështi.
 E trisht' po mbyllej dita dhe si me përtës'.

Tundej karroca tek vraponte-vraponte.
 Nëpër dhëmbë karrocjери diç këndonte.
 Një grua pranë meje kollitej hidhur.
 Lindje, perëndim, nata po i pushtonte.

Binte shi pa pushim, ish ftoht' dhe lagështi.
 Sorrat krakarisin duke fluturuar.
 Gruaja e sëmur' qau me ngashëri.
 Era kaloi, dikë duke vajtuar.

Dhe karrocjери vazhdonte ashtu nën hund'
 Atë këngë pa ngjyrë të kohës së vet.
 Po shkonim. Ku? – s'e di. Nuk dukej të kish fund.
 Dhe ne shkonim. Pa fjalë. Pa zë. Dhe pa fjet' ...

2. Natës së pagjumë

Nuk arrij të fle...
Tani, kur aq shumë dua të fle,
Gjithçka, gjithçka nga mendja ta largoj.
Mendimet çliruar enden në heshtje;
Dhe mendja, e çoroditur, bredh e trishtuar
Nëpër fushat e errta.

Në errësirën e natës dritë e llambadhes
Qan me ngashërim, si agoni
E vajzës që po vdes ..
Në dyert dikush troket kalimthi;
Dhe unë të kujtoj ty.

Si tingulli i këngës së harruar
Drita e shpirtit më del nga poshtë gishtave
Dhe pastaj një nga një rreshtohen përballë meje
Figura, fytyra, që kishin humbur
Pa lënë kujtim.

Atje, brenda errësirës, ja ku shfaqet
Pamja jote e zbehtë dhe e trishtuar,
Që ditëve pa emër nga mjegulla del
Si visitore e zbehtë.

Dhe më kujtohet një ditë me shi,
Një mbrëmje e largët;

Nga larg zhurma e këngëve gazmore,
E dasmorëve në festë;
Poshtë pikave të shiut që binte
Aty po qëndroja unë ...

Eh, të flesh, të flesh ...
Sytë i mbyll dhe fort i shtërngoj
Dhe për asgjë nuk mendoj.
Vallë, ndonjëherë a nuk kemi qenë bashkë ?!
Ah, këngë thurra, heshtje dhe këngë,
Të fle dua, nata po mbaron ....
Çfarë - ëndërr, kllapi, apo dhimbja më mundon?

Dhimbje, dhimbje ish, pa dyshim,
Ti kurrë, kurrë s'më buzëqeshe;
Buzëqeshja yte veç dhimbje derdhte
Në të dobtin shpirtin tim ...
Un' ty të thirra, të thirra pa pushim,
Kurrë, kurrë nuk erdhe ti,
Dhe ndërsa dëshirova si rob i bindur
Pranë teje të ri,
Me dashurinë time të solla veç mërziti...

I huaj më ishte shpirti im për ty, ashtu si
Dhe buqeta e luleve sjellë nga fusha të huaja,
Lule dhimbjeje, lule vuajtjeje,
Yje ëndërrimesh, shkëndija shpresash;
Dhe lulekuqe të kuqe, të kuqe si dhimbje e ngratë,
Me këto lule shpirtin zbukuruar ta solla si dhuratë,

Që shpirti yt i virgjër ta pije bashkë me dhimbjen ...
Dhe s'po arrij ta kujtoj, se si një ditë,
I huaj, pa njeri,
Në prag të jetës së re të humba unë ty ...

Jo, ti ike, s'e di se ku.
 Ika edhe unë. Pikërisht atje
 Ku ti jeton prej një kohe të gjatë,
 Por s'munda të jetoj;
 S'ishte e mundur të shiheshin dritat e shtëpisë tënde,
 S'ishte e mundur të shihej e madhja rrugicë e jotja,
 Të cilat deri më tani s'kam mundur t'i harroj ...

Ta lëmë, ah, çfarë halli,
 A thua s'e di, se di askush,
 Përse në jetë kështu ndodh?
 Dashuria për ne – lot' edhe gjak,
 Dashuria për ne si çmim vdekjen ka,
 Kurse për gruan – lojë që me dehjen ngja' ...

Në këtë mbrëmje të heshtur e të pagjumë,
 Ah, nuk dua përsëri të rikujtoj
 Të shkuarën e pa mend dhe pa ngushëllim;
 Dhe, ti, përse më vjen ashtu pa pushim
 Dhe netëve të vona dëshiron të më shposh
 Në të dobtin shpirtin tim ?...

Prandaj ke ardhur ti këtu,
 Moj shfaqje tinëzare?
 Dëshiron në plagët e shpirtit tim të gërmosh,
 Thesaret e të cilit nuk deshe t'i pranosh? ...

O grua e paftyre, -
 Këtë shpirt të pavlerë, të kotë e me vese, ke nevojë
 Ta qeshësh, ta përqeshësh, të tallesh me të ti;

Dhe unë me gjithë shpirt nga dufi ulërij! ...
 Dëshiron, të të tregoj, se si papritmas
 Për mua ndryshoi gjithçka, çdo gjë,
 Dhe unë e humba rrugën e ëndrrës? ...

* * *

Një mbrëmje binte shi. Ishte errësirë.
 Errësira kishte zbritur mbi shpirtin tim të nxirrë.
 Vetmia qante me gulçim atje
 Në të vjetrin, të pakthyeshin vend të ëndrrave.
 Dhe dola jashtë. Dhe eca gjatë
 Rrugëve me baltë.
 S'e di, se për ku, tashmë për mua
 Rrugë nuk kish...

Eca gjatë.
 Dhe, ja, ku përballë meje – një rrugicë e gjatë.
 Nga larg – në të verdhë, zjarre të turbullt.
 Dhe ju afrova atyre zjarreve,
 Të cilët një lajm të vjetër në shpirt më sollën ...
 Një lajm të vjetër, një sekret brenda shpirtit tim ruajtur;
 Dhe unë atë prag ngadalë e kapërceva, i ndruajtur ...

Dhe ... kjo më kujtohet,
 Një shtrat i vjetër – varrosur në mjegull.
 Dhe një trup lakuriq.
 Dhe e qara ime me gulçim, e trishtuar, ndrydhëse ...
 Dhe dola jashtë.
 Ishte ftohtë, erë, ndjeva të dridhur;
 Dhe kuptova, që jeta për mua ish një shaka e hidhur ...

Për mua vdiq çdo shenjtëri.
 Shko, e dashur!
 Le të hedhë jeta mbi kokën time furtunë e stuhi
 Le të derdhë edhe hi;
 Dhe s'kam asnjë pendesë që ëndrrën e vjetër
 Ta kthejë përsëri ...
 Shko, e dashur;
 Dhe më lejo për një çast nga mendja të të heq, -
 Dua të fle – ah, si mund të fle kështu, si pa të keq?!...

3. Të vdekurit

Mbrëmja ishte e lagësht dhe me shi.
 Rrugët – të shkreta, zhyt' në qetësi.
 Dhe era në to kalonte vrullshëm,
 Një erë e fortë plot lagështi.

Dhe mbrëmja zhytej në errësi;
 Dhe në terr, nga larg, ca hije duken
 Që rreth zjarreve të rrugës enden,
 Dorëzuar turpit dhe mashtrimit.

Dhe ecja un' i heshtur, pa fjalë,
 Me vete emrin tënd duke thënë.
 Nga larg dëgjova dikë q'u zgërdhi
 Si nëpër ëndrrën e rrugës plot shi.

Dhe u ndjeva i lehtësuar në shpirtin tim
 Në mauzoleun tënd të harruar n'errësi.
 Njëri më tha, që gabim e kam, gabim...;
 Dhe nga larg dëgjohej e qara pa dobi e dikujt ...

LEGJENDË DANTESKE

I

Për rrugë u nisëm që herët në agim,
Qielli blu i thellë na mrekullonte.
I freskët, i lehtë shpirti yn' n'at' udhëtim,
Të qeshur ishim ne, zemra na gufonte.
Thërriste, thërriste kjo rrugë pa pushim
Që përpara syve tanë gjarpëronte.

Dhe për të fundit herë kokën kthyem pas,
Prej nga ku asgjë për ne nuk pati vlerë.
Të shkuarën ta harrosh, gjurmët t'ja humbas,
Ashtu si klithm' e ëndrrës humbet në erë.
Asnjë trishtim bashkë me ne s'udhëtonte,
Pastërti e agimit na mrekullonte.

Rrugës këndonim, hidhnim valle gazmore,
Mbi sup na shkëlqente arma lyer me vaj.
Si në ëndrrat e kaltërta fëminore,
Gjithçka kështu buzëqeshte, ndjehej pafaj.
As tek lamtumira shpirttrave rinore,
As tek dyshimi i vdekjes nuk ndihej faj.

Përpara nesh shtrihej një fushë e pa an'.
 Dhe na përshëndeste me kallinjtë si ar
 Kjo botë e largët, e gjerë, e pa an,
 Që nga rrezet e diellit duket e lar'.
 Dhe rruga vet', e gjatë, sa syri s'e han ,
 Gjarpëronte në fushën e gjerë me bar.

Me hapa të lehtë dhe shpirt të lehtësuar
 Ecnim ne, të rinj, të gjallë, e plot fuqi.
 Shpirti yn' i gatshëm për të fluturuar,
 A thua se dikush na kish bërë magji? ...
 Malet e lartë na shihnin me krenari,
 Na thërrisnin – të shihnim në përjetësi.

Natë e vonë ish, kur hymë në një fshat.
 I ngritëm tendat shpejt e shpejt, si përherë,
 Dhe të qeshur, të qet', të sigurt', pa e zgjat
 Valles së vjetër ja morëm menjëherë.
 Kumbuan këngët dhe vargjet si ngahera
 Me kulmin në fund kur shkumëzoi vera.

Hëna tashmë në qiell lart ishte çuar
 Dhe qark përhapte një mjegull ngjyrë argjend,
 Dhe kur të lodhur hymë për të pushuar,
 Të pafuqishëm u shtrimë mbi bar nën tend'.
 - Ej, natën e mirë, o miq të paçmuar, -
 Dhe në gjum' të thell', të ëmbël ramë, në vend.

II

Kështu, të gëzuar, kaluam tre ditë.
 Pastaj para nesh u hap krejt pa kuptuar
 Një udhë për dreq; dhe thellë saj, në pafund
 Një kreshtë mundimesh nga zjarri kapluar.
 Dhe ashtu ngadal' dhimbja u kthye sërish
 Në shpirtin tonë të qet', që plot ëndrra ish.

Tashmë dhe qielli sikur kish ndryshuar.
 Mbi kokat tona shiu binte me rrebesh.
 Përpara nesh shfaqej një rrug' e rrënuar,
 Me mjegull të dendur fund' i saj mbuluar.
 Dhe shpirti ynë ashtu si dhe qielli,
 Nën shi kishte ftohtë, dridhej i munduar.

Pranë rrugës shtrirë pamë një kufomë.
 Qëndruam, pamë njeri tjetrin për një çast.
 Ishte kalbëzuar tashmë ashtu nën shi.
 Kujt fisi i përkiste - ah, kush ishte ai?!
 Tashmë çdo kujtim jetuar kësaj jete
 Ish fshirë, shiu e kish marrë me vete.

Qëndruam gjatë. Një mik, që ish ushtarak,
 Kufomën duke shtyrë, qeshi si i marr'.
 A s' ishte ai, që armë mbante me vete?
 A s'ish ai si ne, dashnor i kësaj jete?
 Dhe mendova, mos vallë edhe ne kështu
 Si kjo kufomë do shndërrohemi diku?

Dhe eca përpara. Nga përtej maleve
 Papritmas na u shfaq dielli i zjarrtë.
 Dhe e harrova un' at' trup të shformuar,
 Afshin e tokës thitha, një afsh plot freski,
 Dhe në shpirtin tim të hapur, të pastruar,
 Sërish bota derdhi plot freski dhe rini.

Duart e arta të diellit zbritën posht'
 Dhe përkëdhelën të njomurit e largët.
 Përmes barishteve dhe gjithnjë i zellshëm
 Qeshte një përrua në vrap të përjetshëm.
 Pastaj si shigjetë e hedhur lehtë - lehtë'
 Para meje një zog kaloi me të shpejt'

Ah, ju fusha të largëta ngjyrë ari,
 Ju lartësira të kaltra e të shndritshme ...
 Gjithçka më duket sikur shpirtit i thotë,
 Që në këtë bot' tekanjoze dhe të keqe,
 S'ka pse njeriu, i pagjumë, të qajë
 Veç që t'jetojë një orë në këtë botë.

Dhe befaz nga brenda një pyetje më del,
 Ku vallë e gjetëm kaq energji e zell?
 A s'është në botë i thellë dyshimi,
 Se për çdo njeri mbi dhe s'ka fund mjerimi?
 Dhe çfarë kërkojmë ne nga jeta me marr'
 Si grabitqarë të marrë e ziliqar'?

Përse kjo ëndërr e botës qiellore
 Mbi kokën tonë vërvitet porsiqorre?

Përse mbi ne kaq shumë dhimbje, rrënime,
 Gjith' këto të këqia kur do pushojnë?
 Dhe cili gatuan kaq shumë mashtrime,
 Që jetën në skëterr' që djeg e shndërrojnë?

Mos vallë njerëzimi këtu nuk i sheh
 Kurr' të mirat e kësaj bote të largët,
 Ku dielli rrezaton kaq shumë' mrekulli,
 Që n'shpirtin e njeriut veç lumturi le,
 Ledhatim, frymëzim; e mbush me mirësi
 Për çdo fije bari e për çdo gur mbi dhe?

Ah, jo ... Satanai gajaset me këtë
 Butësi të ëmbël të fushave t'arta;
 Dhe sjell erë të thatë dhe thatësisirë,
 Djeg kallinjt' e artë dhe toka duket zi.
 Vazhdova përpara, në shpirt vranësisirë,
 Përqark përsëri pashë zullum, gjurrulldi. –

Dhe ja përsëri – ca kufoma këtu pash',
 Ndërsa pak më tutje – tufa me flokë grash.
 Dhe këtu, nën batanijet me gjak ngjyer,
 Hedhur thërrime buke me gjak përlyer.
 Kush është larguar prej këtu – marrosur,
 Pa qarë, i heshtur, me shpirt të ngurosur?...

Por ja këtu – një skelet i vockël dore.
 Trup nuk ka. Ka rënë ngadalë, pa zhurmë.
 Pak më tutje gjetëm kërcinjtë e çveshur,

Kurse pak më tutje – dhëmbë të shpërndarë.
 Kurse atje, mbi një copë shkëmbi ngjeshur,
 Një pushk' e vjetër, harruar ka të ngjarë.

Me zemër të ngrirë kaluam më tutje,
 Dhe nga vështrimet tona veç gjak pikonte.
 Si lunatikë të mpirë dhe hutuar,
 Syri ynë tashmë asgjë nuk shikonte.
 Mbi supe një brengë të rëndë ngarkuar,
 Të heshtur ecnim, gjak kudo kundërmonte.

Kur po binte nata u futëm në një fshat.
 Të tillë kish veç emrin, por s'kishte jetë.
 Ngrehina pa formë, pallat i rrënuar.
 Qëndruam, u ulëm pak për të pushuar.
 Dhe natën e tërë treguam histori,
 Anekdota të paturp' dhe plot neveri ...

III

Dhe përsëri, herët në mëngjes, në agim,
 U nisëm për udhë, të freskët, plot vullnet,
 Në një udhë që ishte vërtet e përpjet'.
 Por shpirtrat tanë s'u qanë, s'u ankuan,
 Por j'u kthyen qaramanit shpirtlëshuar,
 Ashpër, pa mëshirë, rreptë e qortuan.

Un' s'e harroj ngjitjen tonë të përpjetë
 Malit krenar që s'i dukej maja aspak.
 Gjë aq të bukur rrallë e ndesh në jetë,
 Që tregon vullnet të pamposhtur luftarak.

Ngjanim kalorës të lashtë në kalërim,
Që sipër na shtynte i shenjt i ëndërrim.

Sipër mbi kreshtat e akullta ne nganim,
Dhe armë dhe mburoja mbi supe mbanim.
Por rruga e acartë ish hileqare,
Binim, rrëshqisnim, por përpara vazhdonim.
Dhe si kafshë të shkathta dhe grabitqare
Lartësitë e kaltra me sy kafshonim.

Rruga e vështirë, ngjitja e rëndë ish.
Dhe atje s'kish njerëz, as edhe zogj nuk kish.
Vargu yn' i miqve me sende ngarkuar
Ngjitej hap pas hapi, ashtu pa nxituar.
Dëbora binte si litar, nuk pushonte
Na lidhte këmbët e poshtë na kërkonte.

Tashmë ish bërë mesditë, kur arritëm
Në majën akull-acar të malit stërmadh;
Mbi majën e bardhë të malit qëndruam,
Ku s'kish as kafshë, as bimë dhe as jetë.
Dhe "ah" na dol nga gjoksi, u lehtësuam
Fort e ndjemë, që ishim gjallë, në jetë.

Me shikim krenar larg, thellë, po vështroja
Largësin' e pafund me sy po kërkvoja.
Mbi lartësi e pakufishme është ndjenja
E dashuris' për bot'n e shpirtit njerëzor.
Pa fjalë u ndjeva, pata emocion,
Dhe përbrenda ndjeva jetën që vlon, gjallon.

Në largësi të virgjëra isha tani
 Thellë brenda pafundësisë pa kufi;
 Duke marrë premtim thellë në shpirtin tim
 Të bëhesha shpirtmadh, njerëzor, edhe trim;
 Kur papritur, që nga larg, një mik ushtarak
 Pran' më thirri, me zërin që i dridhej pak.

U afrova ... dhe ngela i shtangur si gur.
 E shtrirë mbi dëborë gjendej një grua,
 Që ishte duke vdekur, pa fjal' e pa lot',
 Mbi fytyrë nderur një buzëqeshje kot.
 Me gishtat që dridheshin fort kish shtërnguar
 Thërrime buke si thesar i paçmuar.

Për herë të fundit përpëliti sytë,
 Fytyra j'u çel, nënqeshi ëmbël, dhe vdiq.
 E gjitha kjo e tmerrshme ish, ishte llahtar,
 Me fjal' nuk shprehej dot ajo që po ngjiste.
 Dhe në shpirtrat tan' të ndrydhur u ndez një zjarr,
 Një brengë e pafund dhe dhimbja këlthiste.

Të heshtur gërmuam në akull të vjetër
 Thjesht' e varrosëm, pa alelu, pa tjetër.
 Me duart e ngrira që dridhen si fugë,
 Me borën e ashpër sipër e stisëm.
 Pastaj si të vdekur u nisëm për rrugë,
 Ndërgjegjen e pavlerë aty braktisëm.

Dhe ecnim të lodhur, mërzhitur, zymtuar,
 Nëpër rrugën e shkretë, prishur, shkatërruar.

Mbi heshtjen e grupit që ecjen vazhdonte
 Një jehonë vdekje, e keqe, lartohej.
 Shpirti ynë memec si gur na rëndonte,
 Por dhimbje nuk ndiente, as nuk ankohej.

S'arrinim të ndienim për askënd mëshir',
 Në shpirtrat tanë ishte futur llahtari.
 Ndienim, që – një armik i zi, i pështir',
 Kurth na kish ngritur i fshehur aty pari.
 Prisnim një kundërshtar të keq të na dilte,
 Që veç plagë shkaktonte dhe vdekje sillte.

Dhe e shenjtë dukej kjo rrugë e pafund,
 Kjo rrugë e çmendur, ku fati të përkund.
 Dhe ecnim ne solemnisht, ngadal', pa nxitim
 Sikur ne të ishim nën të shenjtin betim.
 Ku për herë të fundit merrnim angazhim,
 Që askush të mos shmangej në këtë betim.

Dhe me karvane shumë rëndë ngarkuar,
 Po kthehej nga rruga një çfarëdo njeri.
 Çfarë kishte mbledhur, përse, kujt ja kish bler'?
 Për ne ish e errët, pa kuptim, plot çudi.
 Dukej miqësor ai ... por me gjakun tonë
 "Miqësor" u bë me ne një mbrëmje vonë ...

Dhe çdo gur tashmë për ne ishte një armik,
 Dhe çdo zhurmë e tij një kurth ish, një intrig'.
 Dhe ecnim ne madhërisht, pa pik' nxitimi
 Rugës së shkretë me gjurmë shkatërrimi
 Ku qenie të gjall' tashmë syri nuk gjen,
 Ku dhimbja, mëshira, për njeriun nuk vlen.

IV

Dhe pastaj, një ditë, ne hymë në një fshat,
 Që ndodhej pranë detit, aty, mu në breg.
 Ishte djegur i tëri. Përreth të pafat'
 Disa shtëpi ende vazhdonin me u djeg.
 Dhe ujrata e kaltërta të detit ndërkaq
 Të lashtën këng' të tyre vazhdonin në paq'.

Ashtu si qeshja e fëmijës së pafaj
 Përhapet mbi fytyrë, ashtu dhe valët,
 Të shkujdesura shushurisin, shkumbëzojn'
 Ndjekin njera tjetrën dhe para fluturojn'.
 Me britma të ëmbla na tregojnë pastaj
 Biseda dhe ëndrra fëminore pa faj.

Kurse fshati i vjetër shndrruar në rrënim,
 I lashtë, plot mister, si baba i qetë,
 Flinte gjumin e zi, të thellë e pa zgjim,
 Gjumin e zi si këto shtëpi pa jetë.
 Dhe nuk kuptonte bisedat keqndjellëse
 Të valëve të zellshme dhe fatthënëse.

Ndërkaq vallja e vreshtave gjelbëruar
 Përhapet deri larg, deri larg, larg mbi dhe.
 Natyra, hapur gjinjtë e saj gufuar,
 Si një grua epshore, e urtë, pa fe,
 E gatshme ish, çdo udhtari që kalonte
 Pasionin e saj vjeshtor t'i dhuronte.

Në vreshtën ku me dy shokë kisha shkuar
 Para nesh u shfaq – një det me rrush të shtrihet.

Ndaj kapriçove të fatit e nënshtruar,
 Nga zjarr' i diellit hyjnor po ushqejej.
 Erërat e përkundnin në gjum' ta vinin
 Me tingujt e valëve që shushurin.

U harrua për një çast kjo lodhja jonë
 Lodhja e shpirtrave, këmbëve me pluhur;
 Harruam për një çast atë zallamahi,
 Ne robër të natyrës me plot mrekuulli,
 Dhe buzët tona, nga etje thar', kërkonin
 Frytet e bimës së vreshtit të shijonin;

Kur ndërmjet bimëve ... pamë një kufomë.
 Një i moshuar kish rën' i asfiksuar.
 Kish rënë i mbytur në gjak nën hardhitë,
 Atyre në hije mik u ishte shndruar ...
 Dhe sytë i ishin çapëlyer, sikur
 Diç donte të na pyeste i tmerruar.

U thërriti shokëve dhe u shemb përdhe.
 "Ujë, ujë", - bëlbëzuan buzët e tij.
 U afrova tek pusi pa u vënë re,
 Dhe me të gjithë trupin ju vara atij,
 Desha t'i shoh fundin, nëse ujë kishte;
 Asgjë s'dukej në të. U ngrita. Bosh ishte

Dhe u vara poshtë, brenda, në thellësi.
 Nga larg më erdhi një shushurimë uji.
 Dhe tërhoqa sipër litarin e hollë.
 Ndjeva kovën të përplaset pas një guri.

Pastaj, një çast ... Dhe, papritur, se nga ku vall'
M'u shfaqën shpirtra që kërcenin si të gjall'.

Me sy të çapëlyer po i vështroja
Teksa në kovën me uj' kristal lodronin.
Ashtu të zhytur me trupat deri në mes,
Ngadalë, pa u shqetësuar, këndonin.
Klithmën e gjoksit tim me zor e frenova,
Dhe i heshtur nga pusi un' u largova

Kafshë të dehura, me hap të nxituar,
Si dy lugetër nga prapa të përndjekur,
Vrapuam të dalim jashtë të tmerruar;
Dhe vështrimet tona ishin turbulluar,
Nuk shihnin më asgjë, as vreshtin, as detin,
Ku Vdekja helm, tashmë, të derdh kish filluar...

V

Dhe ja një ditë, prej rrugës së mundimshme
Rraskapitur, pa fuqi, për të pushuar
Kaluam pragun e Qytetit të Vdekur;
Rrugët plot mjegull, Qyteti i Mbaruar.
Ndërkaq fytyrat tona tmerr pasqyronin,
Dhe ethet e vdekjes që shpirtin trazonin.

Në Qytetin e Vdekur s'kish këmb' njeriu.
Dhe ndërtesat shkretuar, në gërmadha shndrruar,
Të errta, si qorre, me pamje mortore,

Përsipër shikonin me sy të zgavruar.
 Dhe nuk ishin në gjendje posht' të shikonin,
 Në tokë, ku sytë tan' ngultas vështronin.

Nuk e di përse – por hymë në një shtëpi.
 Pa dritë, si zgavrat e syrit pa ndriçim,
 Zgavrat e thella, si hon, të ballkoneve
 Të pagjuma, na shihnin neve me dyshim.
 Në prag të ndërtesës një mace po kalbej,
 Me plumb ishte qëlluar, përse, me ç'qëllim?

Hymë brenda. Mbi divan të thyer, pamë
 Shtrirë një grua, lakuriq, mbytur në gjak.
 Goja e hapur si zgavër kutërbonte,
 Të dukej se gajasej përlyer me gjak.
 Bëmën e fëlliqur ne na e tregonte
 Veç mollaqe e thar' dhe gjiri i përgjak

Trazimet e fundit m'u tretën nga koka,
 Tash truri më dukej sikur s'ish truri im.
 Dhe filluan vallen qielli dhe toka,
 Dhe dikush më tha t'ja mbath me vrap, me nxitim ...
 Po ku të shkosh, si të shpëtosh pa i parë
 Mollaqet lakuriq, ata gjinj të tharë?

Dhe at' nat' mbetëm aty për të pushuar ,
 Në Qytetin e Vdekur, shtëpit' pa njeri.
 Fantazmat e frikshme ishin grumbulluar,
 Duke kërcyer si të marrë në kllapi,
 Dhe valles satanike për t'ju bashkuar
 Mbinë edhe ca të vdekur, nga ku, se si?

Në një ndërtesë të Qytetit të Vdekur,
 Sytë mbërthyer n'errësirën e thellë,
 Shtrirë rrija unë – pa gjumë, i trembur.
 Dhe përpara meje, zjarre të kuq ndezur;
 Kërcenin përpjetë, këlthisnin, rënkonin
 Të vdekur gjithfar' sojesh, që të tmerronin.

Petka gjithfarë ngjyrash, trupa të vdekur,
 Kërcinj ngjyrë të kaltër, gjokse të zbehur,
 Bythë të fryra dhe të mbytura në gjak,
 Kërcenin plot vrull dhe dukeshin qesharak',
 Përpara syve të mi që shihnin me tmerr,
 Nga varrezat mbuluar me mjegull dhe terr ...

Këndonin, gulçisnin, mbytur ulurinin,
 Përqeshnin, skërmisnin, qanin, uturinin;
 Angullim' e dëshpërimin si gaz buçet,
 Gurgullimë e gazit të qarës i ngjet;
 Porsi vdekja, e rëndë, e thellë, pa kthim –
 Më dilte nga shpirti çdo zë, çdo psherëtim'.

Dhe gjëmonte në trurin tim të trullosur
 Ajo këngë satanike, plot histeri,
 Kthehej dhimbja e trishtimit të harruar,
 Dhe mua më dukej, që tani s'jam më ai.
 Dhe ndërkaq një kujtim i ëndrrës së shkuar
 Më endej në shpirt pa vullnet dhe pa fuqi.

Si fantazëm kërcëja, po fluturoja,
 Ashtu si ata, luaja dhe gëzoja.

Dhe papritmas, zhurma e largët e tyre
 U kthye në këngë gazi, gaz fëminor.
 Dhe unë kuptova, që nga larg – shumë larg
 Ish deti që shfrynte në afshin mbrëmësor.

Fëmijë të shkathët, të gjall', të gëzuar,
 Porsi diell ngjante hëna kuq-ngjyr' alle,
 Të vdekurit të qeshur, lloj-lloj sajuar,
 Këndonin së bashku, qeshnin, hidhnin valle ...
 Hidheshin përpjetë mbuluar nga stolit',
 Dhe këngë i këndonin yllit Afërdit' ...

Të çmendur këndonin, sikur Afërdita
 Të jetonte aty – të thellave ujra.
 Dhe sipër mbi tokë le të frynte stuhi,
 Që mbart me vete – pavdeksi, vërtetësi!
 Dhe mbetet gjithnjë e bukur dhe e virgjër
 Në hyjnin' e saj, hapësirat pa kufi.

Dhe kërcimi i të vdekurve vazhdonte
 Lunatik, i çmendur, i trisht', i gjakosur.
 Kënga e tyre si rrënkim tingëllonte,
 Një këngë satanike plot ankth mballosur.
 Dhe hidhnin valle në mes të errësirës
 Trupat mjegulluar, kërcinjtë lakuriq ...

Dhe nën nanuritjen e detit me hënë
 U shkrin' mes tyre ëndërr, vdekje, dashuri;
 Në imazhin e përflakur të trurit tim

U ngjeshën bashk' dhe u tretën në largësi,
 Dhe errësira u ul mbi sytë tanë
 Dhe gjithçka u zhyt në dremitje, zbrazëti ...

VI

Nga Qyteti i Vdekur dolëm në rrugë
 Mu përballë sherrit – ballë shesh betejës.
 Po shkonim ne, kryeneç' dhe të gëzuar
 Me u ndesh, të vdisnim duke u përleshur.
 Po armiku tërhiqej duke vrapuar
 Dhe ne me të akoma nuk ishim ndeshur.

Topat fort gjëmonin, vendi oshëtinte,
 Dhe shihnim me zemrën që na rregëtinte,
 Se si atje sipër, në malet e kaltërt
 Ky sherr - rrënim, goditje dhe plagë linte.
 Shtëpit' e fshatit në grumbuj hiri shndrronte,
 Dhe mbi to, tymi i kaltër fluturonte

Dhe ne vazhdonim përpara pa pushuar,
 Mbi malin me borë me kreshta të lartë.
 E zorshme ish rruga. Me sytë fiksuar
 Mbi armikun që ikte duke nxituar
 Një kreshtë mali përpara na tërhiqte
 Dhe me ndjenjën e luftës zemrën na digjte.

Kur për një çast u ndalëm për të pushuar,
 Ndenjëm në majën e malit që zbardhonte;
 Pashë larg. Poshtë një stuhi e tërbuar,
 Dhe, zhytur n'errësir', deti që gjëmonte.

Dhe ujrata që përplaseshin pa ndaluar
Dhe rënktonin mbytur nga dhimbja shkaktuar.

Ngjyrë plumbi, gri, i errët dhe pa shkëlqim
Hapej para meje det' prej erës rrahur.
Hirnosur dukeshin ujrata e kaltërta
Hirnosur dukej edhe botë e tërë.
Dhe një mendim i thellë dhe plot trishtime
Papritmas pushtoi tër' qënien time.

Dhe si deti i moçëm shpirti m'u rëndua.
Dhe puna, që bëmë, qesharake m'u duk.
Por, i heshtur, u ngrita, vazhdova të ec.
Ndërkaq topat vazhdonin, gjëmonin tek-tuk.
Një dyshim i heshtur në shpirt m'ishte stisur
Dhe vetja m'u duk i lënë, i braktisur.

Dhe befaz qëndrova në mes të luginës.
Një trup i pajetë shtrihej para meje.
Një kalë i plagosur rënë pranë tij
Tashmë përpëlitej në grahamat e vdekjes.
Eh, pak më parë, nga kapistra çliruar,
Nga ky ferr edhe mund të kishte shpëtuar.

Po ku do mund të shkoje moj kafshë e gjor'? ...
A s'të solli këtu me të rrahur yt zot?
Vallë s'e dinte ai, që në këtë ëndërr
Vetëm Vdekja është zot, mizor, fuqplot?
Dhe përse shkatërrimin ai do ta donte,
Për luftë të ashpër kush e ngacmonte?

Pa shih, tashmë i gjymtuar ka rënë ai.
 Është nxirë, shih, ka marrë ngjyrë plumbi.
 I pakallur, pa varr këtu do harrohet
 Të hap' një varr për të askush s'do kujtohet;
 Askush s'do trishtohet, që ai u bë viktim'
 E një tërbimi gjakatar, e pa kuptim.

Nuk e di përse, nuk e di si ngeca,
 Në fytyrë e pashë atë me trishtim;
 Dhe pastaj me të shpejtë përpara eca,
 Me keqardhjen që rëndonte në shpirtin tim.
 Dhe më tej, nga afsh' i tërbimit pushtuar,
 Vazhdonin betejën, duke shkatërruar.

Mes zjarrit dhe tymit dita përfundoi;
 Rrëzë malit qëndruam për të pushuar.
 Mes zjarrit dhe tymit armiku kaloi,
 Mbi supe disfatë edhe turp ngarkuar.
 Dhe çdo humbje, plagë, dhimbje që pësoi
 Perdja e natës së nxehtë e mbuloi.

Dhe nga fush' e betejës grupi u tërhoq
 Për në fshatin e largët, që të pushonte.
 Larg, në fushën e nxir' nga zjarri që e dogj,
 Kalliri i djegur ende tym lëshonte.
 Të lodhur, të uritur, pa fjal' ecnim ne,
 Njëpër natën vjeshtore mbuluar me re.

Bashkë me dy shokë po ecnim pa folur,
 Të lodhur, por plot vullnet të ushtarakut.

Si i vdekur i madh, shtrihej i trishtuar
 Deti, me mjegull, lagështirë, mbuluar.
 Po shkonim të heshtur, pa zë, se ku - s' e di,
 Po atij bregdeti – pa fund e pa kufi.

Kur nëpër mjegull u përvijua një mal
 Thanë, që fshati duhej të ishte atje.
 Ndërkohë kërcinjtë i ndjenim të ngrirë;
 Një nga shokët desh të flejë, të qëndrojë
 Nën qiell të hapur, në fshat pa arrirë,
 Madje mbi rrugë; të bëjë – çfar' të dojë!

Dhe mbeti atje. Unë eca përpara.
 Mbase atë e sjellin hipur mbi kalë.
 Ngjitja ish e rëndë, e rënd' edhe barra ...
 Më duhet të përmbledh gjithë forcat që kam,
 Të arrij – të flej i lodhur, rraskapitur,
 Që ëndrrat të ma çlodhin shpirt'n e drobitur

Në këmbë qëndroja. Era e tërbuar
 Gjoksin ma rrihte me forcë të tmerruar
 Shikimi po më fikej, m'ish errësuar,
 Mjegull e dendur në shpirt m'ish grumbulluar.
 Fuqi mbinjerëzore duke shpenzuar,
 Me kujdes, në heshtje ecjen kam vazhduar.

Fill i vetëm, pa shokë. Si një buf gjigant
 Me sytë qorruar nga grimcat e rërës
 Që era ngrinte lart. Një çast, posht' u vara,

Përsëri u çova dhe eca përpara.
 Kurrë s'kish qenë trupi aq i duruar,
 Dhe shpirti me fuqi vullneti bekuar.

Dhe nga fuqitë pothuajse u shtera.
 Isha pranë majës – gati në t'arritur.
 Kur papritur më hodhi në tokë era,
 Mu në prag humnere, pranë vdekjes ngjitur.
 Por, jo!... Me frik'n e vdekjes, nga errësira,
 U kapa pas gurëve, qëndrova ngritur.

Dhe eca. Kur ja!, ... Përball' meje, papritur,
 U shfaq një mjegull e artë drita-shumë.
 Oh, vërtet, tashmë në fshat kisha arritur.
 Kisha arritur. Ish mesnat', vonë shumë.
 Dhe mbështjell në kashtën e kasolles së ftoht'
 Bëra një gjum' të ëmbël, oh, çfarë gjumë!...

VII

... filloi përleshja – llahtar dhe egërsi.
 Ne ishim në fushë. Nga malet me borë
 Ata zbrisnin poshtë – të shumtë, mizëri;
 Herë zbytheshin nga sulmi yn' i egër,
 Herë sulmonin viktima duke lënë,
 Herë ja mbathnin, herë vinin përsëri.

Dhe rresht pas rreshti në tokë ata binin
 Si bisha të egra duke uluritur.
 Por përsëri, të shumt', rradhë-ngjeshur, vinin
 Drejt nesh përposht' turreshin si të uritur.

Pastaj gjithçka u ngatërrua papritur -
Dhe lufta vazhdoi me bajonet' ngritur.

Bajonetat ngjeshur trup me trup u ndeshëm,
Në tokë ramë, për vdekje u përleshëm.
Si bisha t'egra, dinake dhe mizore,
Me etje të madhe jetën të shpëtonim,
Po mundoheshim – që gjallë të qëndronim,
Dhe luftonim, dhe egërsisht luftonim.

Në çaste si ato asgjë s'të vjen ndër mend,
Se çfarë po bënim, idenë askush s'e kish.
Një pjesë prej nesh tash përdhe kishte zënë vend,
Pa frymë nën këmbët tona shtrirë ish.
Ajo kacafytje e përgjakshme, e pamend,
Nga kafshët e egra asnjë ndryshim nuk kish

Mbi trupat e shokëve tanë kalonim,
Kufomat e tyre si mal i stivonim.
Dhe energjitë tona më kot shpenzonim
Mes një ankthi të madh që nuk e kuptonim.
Dhe nuk dinim aspak, askush nuk kuptonte,
Kjo vorbull e errët ne ku po na çonte?

Mbrëmja u ul. Errësisë. Terr i pafund.
Gjithçka u mbulua nën perden e natës.
Dhe ëndrra e errët e të Keqit posht' zbret
Në atë fushë laramane e të shkret'.
He, hej, të dashur shokë, mbeçi me shëndet,
Ju, që me nder udhëtuat në këtë jet'!

Ndërkaq - si hileqarë - mbrapsht u tërhoqëm,
 Ndënë stuhitë e mbrëmjes së acartë.
 Kuptim nuk kish kjo udh' e marrë që ndoqëm; ,
 Ndërkaq ne ecnim, të bindur në disfatë.
 Aq marrëzisht - kurrë shpirti s'më kish dalë,
 Kurrë koka erë ashtu s'më kish marrë.

Vatra zjarri sikur kisha brenda shpirtit,
 Dhe brenda syve – gjuhët e zjarrit fushor.
 Por trupi yn', si qënie njerëzore,
 Të rronte donte. Siç pret një i dënuar
 Me sytë fiksuar tek Vdekja mizore,
 Me të tjerët ja mbatha për të shpëtuar.

Dhe brenda territ, si toptha të kuq ngjyer,
 Plumbat fluturonin, zhurmë pas lëshonin.
 Nga paniku satanik shokët mbërthyer
 Në tokë binin, nga vdekja nuk shpëtonin
 Dhe vazhdonin të binin shokë të vyer.
 Dhe për herë të fundit ne na kërkonin.

Dhe kur në qiell dielli u shfaq lehtë,
 Dhe nën dritën e tij njeri tjetrin pamë
 Si të vdekur ngjanim, dukeshim të zbehtë,
 Nuk e besonim se ishim ende gjallë;
 Me sy dhe pa zë njeri tjetrin kërkua,
 Në varr' të shpitrave tanë depërtua.

* * * * *

Në fushat me borë ata kanë mbetë
 Bëhen ushqim i ujqërve, lukunisë,
 Atje ku merr fund dhe vuajtja e shkretë
 Dhe shpirti kthehet në shok i gjithësisë;
 Ku si kujtim për të dashurit në jetë
 Veç ca kafka të zgavruara kan' mbetë.

Shkretë është atje, tashmë errësuar,
 Veç era dëgjohet duke uturirë,
 Si muzik' dasme për Vdekjen e tërbuar,
 Në gjirin e dëborave akull ngrirë.
 Dhe kush do të shkojë ta shohë, kush guxon,
 Në botën përtej varrit Zotin që feston? ...

* * * * *

Por ne mbetëm gjallë, kur merr frymë e ndjen
 Në këtë fshat gërmadhë, me mure përgjak',
 Ku në çdo shtëpi rrënojë dhe vdekje gjen,
 Ku çdo çast, nga çdo anë, sheh që pikon gjak,
 Ku çdo çast një plan i poshtër nga pas i vjen
 Fatkeqit të fatit të zellshëm dredharak.

Dhe tanimë, përditë, na ndodh shumë shpesh
 Braktisja e kufomave pa varrosur.
 Dhe ne me fytyra nga llahtari ngërdhesh
 Ushqim i hedhim humnerës së pasosur.
 Duke qenë i mbaruar mendjen s'e vret
 Në Botën e Përtejme çfar' fati të pret.

Dhe vera këtu me bollëk është derdhur,
 Në festën e kuqe pa dehur s'ka mbet' kush,
 Tanimë as edhe një pikë s'ka mbetur,
 As kemi çfarë shtrydhim në vreshtin me rrush.
 Gjithnjë në pritje është vdekja e majmur,
 Si - viktimë, si – xhelat', na përdor dikush ...

VIII

... Dje u zgjova dhe dola herët në agim
 Dhe i heshtur qëndrova lart mbi një kodrin'.
 Nga larg, rridhte një përrua me kumbim,
 Qëndrova, mbajta vesh të tijin gurgullim'.
 Në qiellin e kaltër nuk kish re, as tym.
 Dhe un' harrova të përditshmin ankthin tim...

Ah!, vallja e fshatit që dikur ushtonte,
 Në fushat e gjelbërta larg në horizon',
 Nga ku një hidhërim i thellë shpërthente
 Dhe një trishtim shpirtëror i largët buron,
 Ku ëndërr e përjetshme – ngjan iluzion,
 Që mbi fusha t'arta shket, sikur fluturon ...

Gjithçka është aq e qetë dhe e virgjër,
 Sa ëndrës së kuqe nuk arrij t'i besoj.
 Si mirazh zbret në shpirtin tim dhe më duket,
 Sikur në t'paqtën bot' të vjetër po jetoj.
 Mos vallë këtu të pashpresë jetojnë?
 Për mirësin' s'kan' arritur të dëgjojnë?...

Oh, nënë e mistereve të përjetshme,
 Që përmes dhimbjesh dhe dëshirash epsshore
 Na sjell në jetë krijesa të pashtershme,
 Me mijra lindje dhe vdekje, lloje-lloje;
 Që botës i sjell në form' të vazhdueshme
 Prishje ekuilibrash vën' në peshore.

O ti, barbare, e çmendur, shëndetligë,
 Herë e ditur, herë shtazë që tmerron,
 Bar magjik që botën djeg sa herë që don,
 Shkop magjik që botë krijon kur dëshiron,
 Shpirt djallëzor, që pranë moçaleve rron,
 Ku s'vlen për asgjë – lutje e shenjt' që shëron!...

... dhe duhet ecur, ecur, ecur me durim,
 Me barrën e etjes për jetë ngarkuar;
 Me ec për hatër të një jete pa kuptim,
 Të shuash - dhe të ndezësh yjet e shuar,
 Që – kllapia që gjithësinë mjegullon
 Kurrë të mos tretet dhe Ëndërr - të mbetet! ...

TURMA TË ÇMENDURA (të dala mendsh)

I

Miqve të afërm e të largët, - botëve, diejve, -
 Shpirtrave si zjarr. -
 Gjithë atyre, të cilëve shpirti u digjet zjarr, -
 Gjithë atyre me shpirt si diell flak e zjarr, -
 Jetës, vdekjes, në këtë në këtë të llahtarshmen heshtje
 Shpirtrave që shkumbohen – përshëndetje, përshëndetje! –

II

Ishte mbrëmje, një mbrëmje kuq si zjarr me shkëlqim.
 Dielli i zjarrtë, po ulej në gjirin e nënës, në perëndim.
 Mbi fusha, si gjak i ntrashur, mjegulla ish përhapur,
 Të dukej si helm, nga gjiri i diellit të zjarrtë i dalur.
 Dielli i nxehtë, po ulej në gjirin e nënës, në perëndim –
 Dhe mbi fusha kishte gjak, si pështymë e ndyrë që sjell helmim.
 Horizonti i ngjante një furre gjigante zjarri që kuqonte –
 Dhe me shkëlqimin e diellit që po ulej fushën e mbulonte.
 Dhe arat, fushat e pamat', në dallgëzim të purpurt ishin ndezur
 Nga rrezet e kuqe të diellit të mbrëmjes që po perëndonte. –
 Fusha, e kuqe si zjarr, pa anë e pa kufi,
 Përpara tyre shtrihej deri në pafundësi.
 Të ngjan sikur është det, i pa anë, pa fund e pa fillim –
 Të ngjan sikur është det që fshihet në të mbrëmjes mugullim.

III

Nën diellin mbrëmësor, nga afshi i mbrëmjes që po zbriste pushtuar,
 N'atë fushë të vjetër, turmat e dala mendsh ishin duke u coptuar.
 Nga fshatrat dhe qytetet, nga stepat e largëta dhe të afërta,
 Kishin ardhur ata përsëri, plot shpresë dhe zjarr, plot ëndrra të arta. –
 Kush nga qyteti ishte larguar– mjegullën e vjetër kish braktisur, -
 Mjegullën, që për jetën ishte kthyer në re tymi të helmatisur.
 Kush kishte ardhur nga fshat i largët - pas kishte lënë të njomë tokën,
 Mbi të cilën kalliri i artë nuk mundi kurrë ta nxjerrë kokën.
 Kush nga stepat kishte ardhur, hapësirat e pafund ai pas kish lënë,
 Horizontin madhështor, që për të ishte shndërruar në burg për të qenë.
 Kush jetonte qyteteve të largta, ku mjegulla ish pa përcaktim,
 Ai kish sjellë shpirtin tuberkuloz, si një flamur të kuq që ngjall besim. –
 Kush kish ardhur, duke lënë pas terrin e pafund të fshatit të largët,
 Kish sjell' me muskujt e tij forcën frutprodhuese të tokës së vlagët.
 Kush nga stepat kishte ardhur, ku si skllav, bujkrob kishte pasë jetuar
 Në syt' e kaltërt i gjeje madhësinë e stepave pasqyruar
 Rebelë, të çmendur, të dalë mendsh, prej jetës së mëparshme larguar,
 Në atë fushë të pafund ishin mbledhur dhe grindjen kishin filluar.

IV

Dielli mbrëmësor, me dritën akoma ndezur, ulej, perëndonte.
 Dhe turmat e dala mendsh, që po grindeshin duke kënduar, vështronte.
 Fusha ish përball'; me ngjyrën e purpurt dhe rrezet e diellit të madh -
 Pështjellur ish ajo, dhe nga pas, mbi rrugë, shfaqej qyteti i stërmadh. –
 Shtrirë në plogështi, nën diellin mbrëmësor, pa kujdes pispillosur,
 Ndriste qytet i vjetër, si një masë nga mijra nuanca njollosur.
 Larg, larg, i pafund, shtrirë gjer' e gjatë, qyteti i vjetër dallonte
 A thua ish i vdekur që nëpër mjegullën mbrëmësore notonte.
 Ndërtesat kryelarta, që duket se rrinë pezull në ajrin e kuq
 Pak nga pak po zhyteshin në errësi, të pa ngjyra dhe të hirta.

Nga larg duken dritaret e xhamta, që prej zjarrit të ndezur
 Shkëlqenin nën rrezet e fundit të diellit të përflakur;
 Përballë diellit shkëlqenin si vullkane të zjarrra;
 Dhe një shqetësim i mprehtë në shpirt ata i kish kapur ...
 Dhe në shpirt' n e zbeht' të qiellit, si me gozhdë mbërthyer,
 Shkëlqenin oxhakë gjigantë, pis, si me gjak përlyer.
 Nga grykat e tyre nuk çfrynte tym, që drejt qiellit të lartohej,
 Dhe qielli i kuq mbrëmësor nga tym i tyre aspak s'rëndohej. –
 Ishte veç mjegulla e mbrëmjes që ngrihej sipër dalëngadalë –
 Dhe nëpër mjegullën po humbisnin edhe oxhakët e metaltë. -

V

Por nga qyteti drejt jugut, triumfues dhe madhështor,
 Dukej që së largu stacioni gjigant hekurudhor.
 Her'-her' siren' e trenit çante ajrin e mjegulluar –
 A thua se atje po therrnin një shtazë të tërbuar!
 Nga larg piskama e zërit të tij shpresëthyer ndihej
 Dhe si lajmi i një vdekje pa kthim nëpër fushë shtrihej. –
 Përpara tij shtrihej stacioni i trenit, madhështor. –
 Dhe nga nyja e tij, nëpër fushë - i shtrirë gjatësor,
 Drejt veriut, drejt jugut, perëndimit si edhe lindjes –
 Përhapeshin kudo linjat e transportit hekurudhor. –
 Si damar' të hekurt të stacionit pranë qytetit
 Larg, larg shtriheshin linjat e hekurudhave të rrjetit.
 Si damarë të hekurt, të mbërthyer fort në të tokës gjì,
 Ngjiteshin pak nga pak, deri sa zhdukeshin si pa u ndi!
 Dhe kryqëzimi i rrugëve - një lëmsh i ngatërruar;
 Stacioni, si enigmë, si vigan i ngurtësuar.
 Në mes ky lëmsh linjash mbyllej, thua nyje kish formuar,
 Dhe turmat e dala mendsh vazhdonin grindjen e tërbuar.
 A thua nxitur nga një dorë fitimtare, hyjnore,
 Me këng' luftonin, në stacion të hynin me fitore.

VI

Grindeshin. Ndërkohë frynte një flad i heshtur mbrëmësor.
 Përpara shtrihej qyteti i lashtë, një armik shekullor.
 Gjigant si sfinksi, me grumbujt ngjyr' - kuq që tokën mbulonin,
 Rrug'n e kuqe u kish prer' turmave që diell kërkonin.
 Dhe stacioni, që shfaqej madhështor në at' muzg të kuq,
 Fitimtar qëndronte para tij, porsi qen vigan gërmuq.
 Si zotërues vullnetesh aty fitimtar qëndronte
 Dhe marshimin e rrugëve të hekurta po vrojtonte.
 Në drejtim të veriut, drejt përpara, hallkë pas hallke
 Shpërndaheshin përmbi tokë trasetë në formë dallge.
 Armiku ishte fshehur në llogoren që dallgëzonte
 Dhe me duart e përgjakura vazhdonte ta zgjeronte.
 Në të ngrohtin gji të tokës fshehur rri pusi tinzare
 Fërkon duart n'fshehtësi, duart fajtoje, gjakatare.
 Vazhdonin grindjen, afroheshin, pak nga pak përparonin.
 Shpërthimet nga armët metalike shumë fort ushtonin. –
 Ajo grindje të ngjante me këngë, që nëpër muzg kumbonte,
 Një pushkë të kërciste, shih, pasionin si gufonte!

VII

Grindeshin, përpara shkonin, vazhdonin duke luftuar
 Dhe mbrëmjes nëpër fusha vdekja gjajesej pa pushuar.
 Këndohej, tingujt me krismat e armëve përziheshin,
 Vazhdonin ata përpara shkonin dhe me zjarr grindeshin.
 Këngë ish shpirti i çdokujt, këngë ish vështirim i zjarrrtë;
 Digjej shpirti i çdokujt, si përflakej agim i artë.
 Këngë ngjante diell i vjetër me ndriçimin mbrëmësor;
 Turmat e marra vazhdonin luftën dhe këndonin si në kor!

VIII

Dhe këndonte njëri, tmerrsisht fuqishëm, si t'ish i hardallosur,
 Lavde i thurte shokut të tij nga grindja dalë i gjakosur. –
 Porsi skifter, kënga atë e çonte larg, shumë larg, rrezikshëm, –
 Dhe grindej ai duke kënduar, me buzëqeshje dhe i frikshëm.
 Diell i mbrëmjes për në gji të nënës nxitonte. Ai këndonte.
 Dhe mbrëmjeve në fusha – zëri i tij si këmbanë gjëmonte.
 Ngjante me këmban' që kumbonte fort, që gjith' bota ta dëgjonte –
 Me trishtim të thell' e të pafund, me zjarr ai këndonte, këndonte. –

IX

“ ... Nga stepat, nga pyjet, nga qytetet e largëta apo të afërta –
 Shpirtrat tanë të rinuar po sjellim, plot shpresë dhe të zjarra.
 Këtu tashmë veç grindje ka, vdekje ka, pasiguria ka pllakosur, –
 Dhe ne shpirtin tonë - flamur i kuq, përballë vdekjes kemi shpalosur.
 Në gjirin e nënës, i përgjakur, hyn ky diell i vjetër shekullor;
 Dhe ne na buzëqesh kjo botë e përgjakur në këtë çast mbrëmësor!
 Dhe me shpirtra të dalë mendsh luftojmë ne dhe kënga jonë ushtonte;
 Bota gjoksin i kish vën' një armiku që me mijëra numëronte!
 Dhe pa dëshpërim grindeshim ne, dhe na qeshte vdekja që rrinte zgjuar
 Shumica, ah, do t'i sakrifikojmë shpirtrat tan' me trishtim ngarkuar –
 Si trishtimi ynë i kuq është ky marshim kryelartë dhe mizor
 Qëlloni, qëlloni, miqt' e mi të dalë mendsh, hiç të mos ju vijë zor!”.

X

... Në gji të nënës po futej dielli, rrezet e tij ende të nxehta.
 Dhe grindeshin pa u zbrapsur turmat e dala nga ato mendt e veta.
 Brenda syve, një flak' të kuqe, dhe në shpirt një zjarr të kuq ata kishin,
 Me fuqit' e fundit në një grindje të ashpër, pa hile, futur ishin.
 Me këngë prej të marri, të ndezur nga pasioni, përpara shkonin
 Dhe armiku ja dha vrapit i tmerruar, këmbët s'dinin ku e çonin. –
 Muzg, në gji të nënës zhytej e fundmja rreze e diellit mbrëmësor,
 Kur me një sulm të guximshëm e pushtuan stacionin hekurudhor!

XI

Errësirë është tanimë. Nata, thellë, poshtë ka zbritur.
 Errësirë është tanimë, terri i plotë ka mbërritur.
 Në stacionin hekurudhor, ku asnjë dritë nuk ka ndezur,
 Turma të dala mendsh, përbërë nga mijra vetë, janë mbledhur. –
 Kubetë prej hekuri, kryelarta, n'atë terr nuk dallohen,
 Në stacion s'kanë ndezur drita, nga armiku t'mos zbulohen.
 Në pritje rrinë, në largësitë e errta sytë fiksuar,
 Nata zbriti plotësisht, tanimë stacionin ka mbuluar. –
 Presin, deri sa të dalë drita mundohen pak të pushojnë
 Dhe në mëngjes sërish të dalin, me sulm qytetin të pushtojnë.
 Sytë e ngulur në terr'n e thellë, me zemër dridhur, pa shërim,
 Presin agimin që grindjen të vazhdojnë, presin me padurim.
 Pak më përpara, kur në fushë përgjakeshin me armë në dor' –
 Qyteti aq pranë u dukej me at' stacion hekurudhor ...
 Erdhën ata, luftuan, stacionin e madh me këng' pushtuan –
 Ndërsa armiku ja dha vrapit për në qytet ku u strehuan.
 Presin, deri sa të dalë drita mundohen pak të pushojnë
 Dhe në mëngjes sërish të dalin, me sulm qytetin të pushtojnë.

XII

Dhe brenda territ mijëvjeçar, n'at nat' të thellë e të pafund,
 U mblodhën ata në stacionin hekurudhor, atje në fund.
 Fusha është përballë, ajo në errësirë është zhytur.
 As zë dëgjohet, as erë nuk fryn, çdo gjë në terr është zhytur.
 Fusha është përballë, e pakufi, nga terri është mbuluar,
 Ku, pa sy, pa dritë, dyshim i thellë, i errët, ka qëndruar.
 Dihaste porsì qen në errësirën që sa vinte zmadhohej, -
 Dihaste në mjegullën e dendur, dhe si ujk tinzar afrohej.
 Në terr, sytë çapëlyer, dyshimi i vjetër ka qëndruar
 Stacionin që ndodhej përballë tij rrinte duke shikuar.

Errësira dukej sikur lëvizte, dhe në terr sytë e tij –
 Shikonin sytë e kaltërt të turmave të dala mendsh tani. –
 Dhe me shqetësim të trazuar, me vështrim të tensionuar,
 Në largësit' e errta, turmat e marra rri duke vështruar.
 Me sy blu, n'atë terr të thell', të trisht', ata lëviznin pa pushim –
 Dhe këtë mbrëmje në stacion, ndihej lehtë, si i mbytur, një zhurmim

XIII

Me ushtri të shumta përballë stacionit gjigant rreshtuar,
 Me sytë si diej – fushën e errët ishin duke vrojtuar.
 Përballë është terr, dhe nëpër terrin, që si humnerë hapej,
 Larg, shumë larg, një si topti, që digjej me drita të kuqe, shfaqej.
 Përballë syve, n'atë terr, përballë shikimeve që prisnin, –
 Larg në terr, dritat e atij topti si një pikë e kuqe ndrisnin.
 Nëpër natë – kuq, kuq, dukej flak' e tij në terr duke vibruar,
 Rrinë ndezur dritat, që ushtria të rrij' gati, të rrij' zgjuar.
 Në errësirë, që nga larg, si një kokë e kuqe qeni ngjan –
 Që me flakën e tij sinjalin – “gati për betejë” – ndezur mban .
 - Në qytet ndodhet mizëria, ku panik dhe ethe ka tani.
 Si një armik i dalë mendsh prej frikës rri ai n'gatishmëri.
 Dhe nga larg aq i dukshëm dhe stërmadh, flakë i kuq, ai zjarri —
 Ngjan si pikë e kuqe gjaku brenda mendjes së një të marri.
 Mbërthyer nga ethet e agonisë në të fundit shans shpresojn', –
 Syt' mbërthyer n'pikën e kuqe turmat e marra rrin' e vështrojnë!

XIV

Atë nat' të errët, me sytë në pikën e kuqe fiksuar,
 Turmat e dala mendsh po prisnin agimin, duke ndenjtur zgjuar.
 Dhe ndizej në shpirtrat e tyre pus të errët të dhe pa tundim
 Ajo pikë e errët, që nga larg i ngjan vullkanit në shpërthim.
 Si teh i skuqur futej në shpirtrat e tyre, duke i çpuar –

Dhe helm e zjarr, dhe ëndrra plot mbi këtë botë duke lëshuar
 Në shpirtrat e tyre po troket breng' e vjetër, mijëvjeçare –
 Ethe fut tani dhe ankth në shpirtrat e tyre si qelibare.
 Në sytë e kaltërt, nga gjaku ndezur, një dëshirë shkëlqente –
 Dhe nga sytë me miliona cirka, gjak edhe helm shpërthente.
 Ziente në shpirtrat e tyre vreri prej vitesh grumbulluar –
 Dhe ndizej në sytë e kaltër i përgjakshëm dhe i tërbuar.
 Dhe me sytë e përgjakur, mbi pikën e kuqe fort fiksuar,
 Turmat e dala mendsh tashmë agimin prisnin si të ngujuar.

XV

Natë pas nate, terri në shpirtin e tyre thellë ka zbritur,
 Që me shqetësim pret një krismë zjarri në agim, për t'u ngritur.
 Nat' ka në shpirtin e tyre të madh, por në terrin e pakufi –
 Ka qiej sykaltër, horizonte të paan', pafund, pakufi.
 Dhe në syt' e tyre të kaltër, ku kish zbritur nata tinzare,
 Sheh agime dhe mëngjese, sheh me mijëra flakëza, zjarre.
 Forca e muskujve të tyre mbi tokën e njom' tendosur rri, -
 Dhe po të duan, diejve u japin ritëm dhe drejtim të ri!
 Dhe po të duan, diej të tjerë, të rinj hedhin nëpër qiejt.
 Dhe po të duan, nga qiejt e lartë poshtë i sjellin diejt!
 Dhe po të duan, me vrullin e trimimit dhe të botës ndezur zjarr –
 Mund të bëjnë shumë gjëra, që s'i bën dot asnjë turmë e marr'!

XVI

Dhe tretet nata e errët, po agon, mëngjesi po troket.
 Orët e pritjes së ftoht' e pa dobi ngelen pas, koha rrëshqet.
 Nga fusha tani po vinte fresku, flladi i qet' i agimit –
 Dhe pik' e kuqe zbehej, po shuhej zjarri – burim i ndriçimit
 Tashmë terri ishte holluar, dalngadalë po davaritej –
 Në lindje, nga një krah vigan i zjarrt', errësira plasaritej.

Nga larg ndihej i mprehtë të frynte në kët' gjysëmterr agimi –
 Qetë, qetë, erëmirë, një flad i çuditshëm, flad freskimi.
 Errësira po lëvizte gjithashtu dhe nga larg i sterrosur
 Dukej tashmë qyteti si një masë e errët e dreqosur.
 Muret e ndërtesave kryelartë po dilnin në drit' tashmë,
 Po kështu edhe oxhaqet vigane prej hekuri - një nga një...
 Dhe shpirtërat e ndezur të turmave ankthi po i helmatis,
 Në qiejt e syve kaltërosh' është' ndezur ethja e agonis'...
 Me sy të ndezur po shohin masën e madhe të errët si varr,
 Dhe ndizet shpirti i tyre, si dielli i madh që digjet zjarr ...
 - Tani përpara do të shkojnë, qytetin e madh do ta pushtojn',
 Dhe mbi të do derdhen vrerin e tyre mijra njerëz që luftojn'.
 Do të shkatërrojnë dhe rrënojnë, vendin pluhur do ta shndërrojnë –
 Atë qytet shekullor do ta shkatërrojnë, do ta rrënojnë.
 Do ta djegin, mbi djegurinat do të kërcejnë si të marrë,
 Zjarr përvëlues dhe thëngjij do të mbesë në tokën e vvarë. –
 Dhe hirin e mbetur do ta ridjegin, që mos ketë mundësi
 Jeta e vjetër, ashtu si Feniksi, të ringjallet përsëri ...
 T'ja japin erës atë hi, që ta marrë e mbrapsht mos ta kthejë –
 Po ta çoj' drejt largësive ku akoma s'kanë lindur diej ...

XVII

... N'agim, kur si zambak mahnitës në horizontin e përflaktë,
 Kur si sinjal beteje - flakë i kuq u shfaq dielli i zjarrrtë,
 Kur në lindje u shfaq dielli, me dritë të re ndezur tani,
 Turmat e dala mendsh jashtë stacionit u derdhën mizëri!
 Para ish fusha e pafund, mjegulla ngjyrën e diellit kish,
 Dhe në qetësin' e mëngjesit, nëpër mjegullën që avull ish,
 Posi një cirk i madh gjigant, laraman, shumëngjyrësh, i lartë –
 Pranë kufijve të rrugës dukej qyteti i gurtë qartë!

Sytë e fiksuar larg, shumë larg, në diellin që digjej zjarr,
Në largësit', ku dielli digjte, grindeshin ata pa u ndar';
Me grupe të ngjeshur, mijraemrash, nga afsh' i diellit ndezur,
Drejt Diellit po shkonin turmat e dala mendsh, trurë të nxehur!

* * * * *
* * * * *

Korrik, 1918

NINULLË VETVETES

Duke lën' në Kars, breg-lumit, shtëpin' time me gur' palatuar,
 Duke lënë Karsin, vreshtat dhe tokën time të bekuar
 Dhe "Mbeçi me shëndet!" Karine Kotançjanit pa i uruar –
 Në qytete të huaj tashmë i vetëm endem, i hutuar.

I vetëm tash po rri; përreth njerëz, përreth fytyra lloj lloje,
 Përreth bota zhurmon, e pabarabartë jeta njerëzore,
 Dhe, "Kush je?", "Çfarë bën?", askush nuk pyet, dukem lënë pas dore
 Fytyrat, ah, duken të atilla, thua gdhendur me kosore.

Gri, këng' e mërzitshme dhe e çmendur më duket kjo jeta ime,
 Si plag' e hapur në shpirtin e dikujt më ngjan kjo jeta ime,
 Dhe përse – dhe përse plot mall i këndoju tani un' vetes time
 Shpirtin mbushur plumb të rëndë përgjatë viteve me trishtime.

Por bota përreth, le të marroset, apo të çmendet sa të doj' –
 Un' – sakat dhe i dal' mendsh, si emigrant i përjetshëm do jetoj,
 Drejt Gjithësisë së pafund yjore, drejt qiellit do të shkoj –
 Dhe në rrugët e ëndrrave të vjetra dhe hyjnore do kaloj,

Dhe për gjithë fajet falje do ketë tashmë shpirti im,
 Nga syt' e njerëzve larg do shkoj, do largohem un' pa kthim,
 N'e pafshi Karine Kotançjanin në Kars, nëpër qytet –
 Të m'i thoni: "Zarenci tha – mbeç me shëndet, mbeç me shëndet!"

FJALË QË NGA LARG

Brenda syve të mi zjarre shuar pa fund mund të shikosh
 Dhe brenda shpirtit, të pa shpresë, yj' të shuar shumë dallon.
 Jetën time, që kujtim është shndrruar, nga larg mos e mallkosh,
 Jeta do më shkoj', do më fiket – por kam këngën, që jeton.
 Jeta do më shkoj', do më fiket, porsì zjarri në moçal,
 Pa qëllim dhe më kot, pa t'ardhme, pa shpresë e ngushëllim.
 Brenda këngëve – ti e di? – askush nuk e di në jam gjall'
 Ngjan se tjetër kush këndon trishtim'n e kaltërt të shpirtit tim.
 Përjet' i heshtur dhe pa fjal', brendh tani un' i hutuar,
 Askush, as unë vetë, ç'është' jeta ime nuk e kupton,
 Dinë vetëm, që në jetë disa këngë un' kam shkruar,
 Dhe un' e di, që ti e kupton, që dikush të dashuron.
 Buzëqeshjes tënde plot dritë, shpirtit tënd un' i këndoj,
 Syve të tu, fytyrës tënde mbushur me të shenjt' trishtim,
 Jetës falur pavdeksis' – dashuris' së thell' un' i këndoj
 Dhe trishtimit të krahëve, që s'të dhanë kurr' përqaftim!
 Po afrohet, motra ime, ah, mbrëmja dalëngadalë,
 Çfar' të bëj, që nga trishtimi mos më plasë shpirti mua,
 Si, si ta pranoj gotën e zbrazur të jetës, pa fjalë,
 Që duart mos më dridhen, që ditët të më falin mua.
 Ndoshta, befaz do të dyshoj, vetes s'kam për t'i besuar,
 Dhe trishtimi yt i shenjt' në shpirtin tim ngjan i gabuar!
 – Çfar' të bëj, motra ime, motër, që nga larg mos kem mallkim
 Mbi të shkretët krahët e mi, që s'të dhanë kurr' përqaftim!

PËRFYTYRIMI I VDEKJES (Vizioni i vdekjes)

Si tel që vibron i violinçelit të braktisur,
 Më dridhet shpirti nga një dëshpërim i madh paditur
 Kulmi i dëshpërimit është ai - harpa e fundit,
 Një litar i ashpër dhe dy drunj drejt qiellit ngritur.
 Si përbuzje e errët për fatin tim, ose ndoshta
 Një premtim i vjetër, që i pambajtur, duhet prishur,
 Drurët, që shërbejnë për varje, në mes qytetit rrin',
 Dhe fatkeqin presin, ashtu të ftoht', në këmbë ngritur.
 Ngritur jan', të heshtur, dy drunj, me njeri tjetrin lidhur,
 Dhe në mes qëndron, lakuriq, dhe fort duke u dridhur
 Një litar ngjyr' gri, si i këtyre ditëve trishtim,
 Trishtim i shuar në shpirtin tim Nairian jetim.
 Përreth po bie një mbrëmje pa gjallëri, pa jetë,
 Dhe një heshtje e paformë, e trishtë, shumë e qetë,
 Si trishtimi i ditëve, si dhimbja e pasosur
 E vdekjes, si ky shpirti im pa lajme, i burgosur.
 Dhe dyqanet lënë bosh, ata njerëz të trishtuar,
 Që përqark atyre drurëve janë grumbulluar,
 Aq pranë harpës së drunj të vdekjes, harpës së brishtë' –
 Çfarë po duan, pa dëshirë, dhe aq shumë të trisht'?
 Dhe vërtet, kush ëndërron të sjell' kaq shumë hidhërim? –
 Dhe kush i shndrroi agimet plot dritë të shpirtit tim
 Në një mbrëmje të pa zjarr, ku mungon drit' e diellit,
 Kush i shndrroi në litar dhe dy drunj ngrit' drejt qiellit?

Ndoshta unë jam ai, që me shpirtin tim të trazuar
 Nuk ju solla që nga larg atë zjarrin e kërkuar,
 Dhe desha, që as dhe një harpë të mos pëshpërisë
 Të ardhmen e shkëlqyer, kurorën e Nairisë!

Po iki tani. Dhe me një trishtim që s'gjen qetësim,
 Me ëndrrat dhe pasionet e mia si këngëtar,
 Me këngët e ditëve të mia që më s'kan' shkëlqim
 Me dashurin' e fundit si Nairian ëndërrtar;
 Një natë po shkoj i përhumbur dhe i mbaruar,
 Si një lugat i ndjekur, si një fantazmë që vjell vrer;
 Atij trekëmbëshi i jap qafën i dëshpëruar
 Dhe këndoj vajtueshëm unë, pa zë dhe pa ndërprer'!
 Askush, veç meje, mos të bëhet viktim' - këtë kërkoj',
 Trekëmbësh të tjer' pran' të varurit të mos ket' ngritur,
 Dhe nëpër syt' e mi prej të varuri le të shikojn',
 Tokën time të përflak', të ardhmen kurorë-ndritur.
 Dhe nëpër syt' e mi prej të varuri le të shikojn',
 Të ardhmen e ditëve të tua plot dritë, shkëlqim, -
 Askush, veç meje, mos të bëhet viktim' - këtë kërkoj',
 Asnjë hije mos vij' pran' të varurit - trupit tim!

PA TITULL

Unë i dua ata, çdo herë që jam
 Faqe të ndryshme libri duke shfletuar
 Njeri nxehtë qan, ose pa dashur lutet,
 Tjetri mallkim hedh mbi unin e rrënuar.

Ah!, në çdo rresht të tyre, aty në çdo fjal'
 Jetë unë gjej, ose – farën e vdekjes;
 Ah!, me të njëjtin vrull drejt vdekjes njerin shtyjn'
 Dhe drejt jetës – tjetrin, me trishtim e ndryjn!

PA TITULL

Ata po vijnë pa u dukur, pa u vënë re,
 Ashtu si gjaku i kuq që rrjedh nëpër damarë,
 O jetë, ose vdekje sjellin për të gjithë ne
 Hedhin fatin tonë në largësi të paparë.

Dhe çfarë ka në kufi të rrugës ku na çojnë?
 Ç'frut' do sjellë pun' e tyre, e mendoni?
 Gjithnjë e panjohur do jet' për ne, si për shpirtin
 Rrjedh' e gjakut, që çon në shpërthime pasioni.

PA TITULL

Gruas dhe mikes, Izabelës

Dita e vdekjes time po zbret e heshtur,
 Hijerëndë po ulet mbi këtë qytet,
 Si re e errët apo trishtim i vjetër,
 Apo si lajm fatkeqish shkruar mbi gazet'.
 Si grua e njohur, e ve apo pa fat,
 Si mikeshë që pamjen e trishtimit ka,
 Fillimisht lajmi qarkullon në rrugicë,
 Pastaj vjen te dera – shkel prakun, hyn brenda!
 Ndërkaq një gazetashitës plak, i rrudhur,
 Thuajse i verbër, punonjës i bindur,
 Me hapa të shpejta shkon shtëpi më shtëpi,
 Shfaqet në çdo prag, dhe pret të dalë njeri.
 Si mik i errët rrëshqet ndërmjet shtëpive,
 Qëndron i padukshëm dhe posi një hije,
 Qëndron si një heshtje e keqe, e vvarë,
 Që mbi gjithë qytetin është shpërndarë.
 Në mes të natës, për një çast, i pagojë,
 Me krejt shpirtin, që papritur i bllokuar,
 Si hëna e largët tashmë ka qëndruar
 Fytyra ime, përjetësisht e shuar.
 Dhe njerëz deri dje të huaj për mua,
 Që fytyrën kurrë nuk ma kanë parë,
 Dhe njerëz që nganjëher' vetëm me mua
 Fantazitë e tyre u kanë ngarë,
 Dhe njerëz që dikur s'njihnin këngën time,
 Njerëz, që ishin jehon' e jetës sime,

Sot veç dëshmitar' të ndryshëm kanë mbetur
 Dhe kujtojnë, që prej kohësh un' kam vdekur;
 Të gjithë këta, nga lajm i vdekjes sime,
 Si njerëz që fatkeqësit' i tmerrojnë,
 Të çuditur më ndjenë mua aq pranë
 Dhe papritur aq të dashur dhe të afërm ...
 Dhe ashtu si ngrihet pluhuri mbi tokë,
 Ashtu si kujtimi në shpirtra përzihet,
 Duke dal' nga hon i kohës së shkuar
 Hija ime në fluturim do të ngrihet.
 Dhe nëpër qytete, dhe fshatrat mbetur shurdh,
 Kalimtar' që s'njiheshin mes tyre më par',
 Në sytë dhe në vështrimet e hutuar
 Të njëjtin pikëllim kan' për të lexuar ...
 Dhe me fytyra dhe me sy të trishtuar
 Të njëjtin lajm të zi kan' për të njoftuar,
 Me ndjes' të pafund ndaj këngëve të mia,
 Dhe për gjithë fajet tashmë të harruar' ...
 Ndoshta dikush librin tim dikur do ta gjej',
 Do ta shfletoj' ngadal', rreshta do të lexoj',
 Me lëvizje të turbullt faqet do t'i kthej',
 Dhe trishtimi nga kujtimet do ta rrëmbej'.
 Dhe ndoshta e vetme në dhomën e qetë,
 Kokën përkulur mbi portretin tim të zbeht',
 Një grua do më shoh' në syt' e trishtuar,
 Dhe un' do ndjej syt' e saj duke lotuar.

* * * * *

Dhe ashtu si ndodh në jetë, vite më pas
 Në kujtime befashfaqet e shkuara,
 Ndoshta edhe në ëndrrat e harruara
 Si dhe në librat e kujtimeve shkruar!
 Atë që isha, që e imja ish dikur,
 Në asnjë libër nuk e gjen të përmendet
 Dhe në asnjë libër në botë të shkruar,
 Në asnjë libër, dhe në asgjë të shkruar!

ME ARDH PËR HATËR TË NËNËS

Kujtoj fytyrën tënde të plakur, e ëmbla dhe e shtrenjta nëna ime,
Rrudhat dhe vijat e ndriçuara, e ëmbla dhe e shtrenjta nëna ime.

Ja ku qëndron përpara shtëpisë dhe pemës së gjelbëruar të manit,
Mbi fytyrë hija të ka rënë, e ëmbla dhe e shtrenjta nëna ime.

Qëndron e heshtur dhe e trishtuar, ditët e vjetra je duke kujtuar,
Që kanë ardhur dhe kanë shkuar, e ëmbla dhe e shtrenjta nëna ime.

Dhe kujton ti birin tënd, që prej kohësh, prej shumë kohësh është larguar,
Vallë ku larg ndodhet tani ai, e ëmbla dhe e shtrenjta nëna ime?

Vallë a e di ku ndodhet ai, është gjallë dhe mirë, apo vdekur,
Dhe pas kujt dere qëndron dhe troket, e ëmbla dhe e shtrenjta nëna ime?

Dhe kur i lodhur ka ardhur, dhe kur i gënjyer në dashuri ka qenë,
Në përqafim të kujt ka lënguar, e ëmbla dhe e shtrenjta nëna ime?

Në mendime të trishta je zhytur ti, dhe pema e manit të nanuris
Në hidhërimin tënd të pakufi, e ëmbla dhe e shtrenjta nëna ime.

Dhe lotët e hidhërimit t'u kthyen përsëri, pik-pik bien një nga një
Mbi duart e tua të plakura, e ëmbla dhe e shtrenjta nëna ime!

KUSHTUAR A.B.

... Dhe për fjalët e tua si të mermerta,
 Të lashta, erëmir', si ato të vjetra
 Gdhendur në gur në kishat tona pa dyer,
 Të pashkatërrueshmet shkrimet e lashta, -
 Dhe veprat e tua, si "Mirron" i shenjtë
 Në tas të pastër prej argjendi ruajtur
 Për bekimet, shenjtërimet e përhershme,
 Si shenjtërim i shpirtit ton' "Nairian", -
 Për "Mirhavin" tënd – dhe kujtimin e ndritur,
 Të Arpenikut shenjtëruar përjetsisht
 Në "Lulen e Alpeve" aq erëmirë, -
 Që kundërmon si aromë fluturake -
 Dhe më së fundi për "Farëmbjellësin" tënd
 Gjigant, heroik, që me duart e mëdha,
 Mbi brazdat e jetës sonë kaq mjerane
 Shpërndan shkëlqimin dhe farën shoqërore
 Për të gjitha këto, - edhe për "Kajsinë"
 E tokës tënde të lasht' mijravjeçare
 Që në shekuj për paqe ka ëndërruar
 Kënga kumbon, - dhe populli yn' për sa koh',
 Që ka të paktën një cep toke nën diell,
 Këng' vëllazërimi përherë do këndoj', -
 Për të gjith' këto, o, miku im i shkretë,

Me këngët e mia un' tash po të bekoj!
Për të gjitha këto, - si dhe për të trishtin
Fatin tënd kaq tragjik, që tashmë përsëri
Në këngën tënde të çiltër shfaq madhështi –
Unë ty ta shtrij dorën plot vëllazëri!
Dhe të thurr vargje të sinqerta përsëri
Me buzët e mia, si në ditët dikur, -
Kur akoma një burrë fisnik ishte ti,
Dhe un' poeti yt isha për miqt' e mi!

Shënime B.P.:

1. *Mirroni - [mirrë - vaj ulliri aromatik që përdoret në kishë për pagëzime dhe vjen nga fjala “mirros” që përdoret në kishë, lyerja me vaj]*
2. *Kajsia – fruti kombëtar Armen*

UDHËTARËT E RRUGËS SË QUMËSHTIT Vihanit të dashur

И ТАК МЫ ЖИВЕМ, ЧТО НЕЛЬЗЯ НАМ НЕ ЖИТЬ
Dhe kështu jetojmë, sepse nuk mund të mos jetojmë?

Dy udhtar' të Kashtës së Kumtrit ne jemi,
Dy udhtarë me rrobat rrugëve shqyer.
Dhe e duam trazimin që në shpirt kemi,
Nga trishtimet dhe dashuritë ushqyer.
Dhe e duam trazimin në shpirtin tonë,
Çdo lloj dashurie, trishtimi kalimtar.
Dhe duam, nga mëngjesi në mbrëmje vonë,
Rrugëve të bredhim, përjetë ëndërrtar.
Largësitë e rrugëve qiellore,
Të magjishme, ruajm' ne në sytë tanë
Dhe kalojmë nëpër rrugën tokësore,
Ku plot njerëz ëndërruan dhe më s'janë.
Si mjegull na shkoi ne fëmijëria,
Gri, pa diell, e pakthyshmja fëmijëri.
Si kllapi na shkoi ne fëmijëria,
U larguam. Dhe më s'u kthyer në shtëpi.
Të heshtur vazhduam, ecëm pa pushuar,
Largësit' hyjnore duke ëndërruar.
Kërkim i përjetshëm u shndrrua jeta jon',
E errët, e kot', e çuditshme jeta jon'.
Dhe në ditët laramane, ngjyra – ngjyra
Me flakë të gjallë u ndez shpirti ynë, -
Por sytë tanë – askund diell nuk panë,
Dhe as largësi të ndritshme - shpirtrat tanë.

Dhe sytë tanë përherë mjegulluar
 Kërkuan në sytë rastësorë çdokund
 Rrugët e Qumështit ngjyr' ar i kulluar,
 Atë vend të largët, pa kufi, të pa fund.
 Por në syt' e tyre askund ky vend s'u gjet,
 As në shpirtra – diej që shkëlqenin si ar,
 Dhe u shfaq nga vështrimet tona i pajet'
 Shpirti ynë jetim, ky shpirt ëndërrimtar
 Dhe dëshirova një lavd Zotit t'i këndo,
 Dashurin' e ndritshme dhe bukën të lëvdoj,
 Shpirti m'u mbush ... por s'e di përse, s'e kuptoj, –
 Mërzis' së ditëve gri pashë t'i këndo...
 Në sytë e mi thellë mbeti varrosur
 Një përrallëz me sykaltërtën e lumtur;
 Dhe m'u ndrydh shpirti, pa dritë, shterp ngurrosur.
 Mos vall' në jetë askush s'na ka kuptuar,
 Dhe qeshën haptazi para syve tanë?
 ... Trishtimet tona kanë ironizuar –
 Dhe shkuan. Asnjë dritë nuk sollën pranë.
 Motra qeshi, shoku vuri buzën në gaz,
 Të tjerë pasi na shanë, shkuan më pas.
 Veç prostituta më puthi nëpër mjegull,
 Dhe i marri përshëndeti me gjys' zëri.
 S'ka gjë, që ditët tona si ethet shkuan,
 Një jet' të tër' në kllapi u torturuam,
 - Do qeshim, vdekjes - të qeshur j'u gëzuam,
 Dhe n'ëndërr ëndërruam dhe u larguam ...

* * *

Në ditët e mia të bëhem i madh dhe i pavarur dhe kam dëshiruar,
 Në ditët e mia unë desha jetën ta shuaja duke dashuruar.
 Në ditët e mia ish shumë vështirë të bësh diçka, diçka të paharruar,
 Në ditët e mia ish histori shfaqja e çdo fjale, çdo fjal' ish e çmuar.

Në ditët e mia vetëm kënga e tyre ishte e madhe dhe e çmuar,
 Që shtytje i kishte dhënë jetës, akoma të pagdhundur, të paformuar,
 Në ditët e mia ish shumë e vështirë kënga, kënga që jetës i thurret,
 Çdo fjalë – qoftë edhe një fjalëz, ishte madhështi, ose – dështim i errët.

Por në ditët e mia po lindte sërish nga e para botë e bekuar, -
 Dhe i madh jam unë, një marshim i madh nga Historia më ish parashkruar!
 Këngën e dit've të mia, nëse tani nga vargjet e mia do e dëgjosh –
 E thellë dhe madhështore është, si unë – i madh, për këtë do m'vlerësosh!

Dhe nëse do të kem diçka, me të cilën mund të krenohem, ai do jetë,
 Ritmi i ditëve plot vrull, zëri im i patrembur i ditëve të mia!
 Përshëndetje ditëve të mia, frymës së pafund të ditëve të mia,
 Dhe krahasuar me ato dit' të mëdha – s'jeni asgjë për këngët e mia!

Por nëse ka në këngën time ndonjë tingull, apo fjal' nga ditët e mia
 Në to do mbetem si vullkan i përjetshëm, dhe nga vdekja do zgjohem përsëri!
 I madh jam dhe madhështor me ditët e mia, zjarr i përjetshëm – këtë e di,
 Përshëndetje, kënga ime, gëzimi im, libri pa fund i dit've të mia!

GJUHA JONË

Gjuha jonë është ledhatare dhe si asnjë,
 Burrërore është, e ashpër; nga ana tjetër
 E shndritshme është, si far që ndezur rri gjithnjë,
 Dritë e pashuar që prej shekujsh shumë të vjetër.

Dhe mjeshtra, të thjesht' dhe gjenial', kanë punuar,
 Si mermer gjatë viteve e kanë latuar
 Dhe ndonjëherë shkëlqen ajo porsi kristali,
 Dhe ndonjëherë ashpërsohet, porsi gur mali.

Por gjithnjë e ka ruajtur ajo shpirtin gjallë;
 Dhe nëqoftëse sot e godasim ndonjëherë,
 E bëjmë se dëshirojmë që ndryshk të mos zerë
 Nga mendimet e reja që sjellim herë-herë.

Kjo vjen ngaqë shpirtit tonë të sotëm në shpërthim
 Ajo tashmë nuk është' e mundur t'i jet' kufizim
 As muzikës aq të çuditshme të Derianit,
 As mrekullis' së pergamenës së Narekanit.

Dhe aspak këngëtarit të shkëlqyer të Lorit,
 Dialektit të lasht' fshatarak të Tuman'janit,
 Pasi ai vjen – me gjuhën si produkt i hekurt
 Dhe me mendimet aq të thella dhe tokësore!

H.T.

Unë lexoj atë dhe them, -
 Ky Lorias i aftë, gjenial,
 Një ditë bashkë me Homerin, Kjutin, të barabartë, për qejf ishin ulur,
 Dhe kupën mbante bashkë me ta, lëvdata jepnin e merrnin,
 Ashtu si gjyshërit e tyre bënin dikur me njeri tjetrin në raste gostish.
 1933, IV, 15

H.T.

Ai i madh ishte me tokë, me gjak. – Rrënjët në tokë kishte ai.
 Këngët e tij – me djersën e fshatit Nairian i njomte ai.
 Në këngët e tij gjeniale – shkëlqente diell i tokës së tij. –
 Ai i madh ishte me tokë, me gjak. – Rrënjët në tokë kishte ai.
 1933, IV, 17

H.T.

Ai ish më i madh, se sa u bë. – Si qielli i pakufishëm,
 Si oqeani i madh, shpirti i tij përmbloodhi gjithë jetën e pafund.
 Dhe, qëndruar në brigjet e shpirtit, ai vështronte me shikim të ndritshëm –
 Dhe ndiqte këngë dhe mendime, dhe shihte ëndrra me sy hapur ...
 1933, IV, 15

A.M.

Qielli Nairian ish brenda teje, me rrezet plot me zjarr,
 Shkatërrues për tokën tonë ti erdhe si varkë për shpëtim.
 Dhe halleve, që kishim që nga kohët e lashta, u dhe drejtim;
 Dielli Nairian ish brenda teje, me rrezet plot me zjarr,
 1933, IV, 16

1

Natën, krejt i sëmurë, dalë mendsh,
Për të artin diell ëndërrova.
Përreth asnjë zë, as pëshpërim' s'kish –
Përreth, nat' edhe hën', - pa ngjyrë ish.

Të artin diell un' ëndërrova,
Botën e të marrit dëshirova,
Frym'n e dijës ta dua kërkova,
Të fjalës plot zjarr, që diell më ngjan, -

Por përreth, aq zbehtë, aq butë ish –
Nuk kish fjalë, dhe as diell nuk kish ...

SHAMIRAM

Një mbrëmje në rrugicë e pashë atë.
Një peri syzezë, vetë – Shamirami.

Dy nuska të lashta m'u duk se më vari;
Dy të puthura – në rrug', tek trotuari.

Pastaj më drejtoi në kështjell'n e vjetër.
Fenerët e qeshur rrugën na ndriçuan.

Ndonëse shumë vite kishin kaluar,
Si n'ëndërr ish, veç trupi – pak i rrëguar.

Për të vlen të thuhet - dukej vajzë e re,
Por në syt' e shuar nuk kishte më hare.

1916

* * *

Këng'n e vet qyteti është duke kënduar,
Ndërsa unë – i heshtur dhe i trishtuar
Mbi urë po qëndroj tani i menduar
Dhe shoh ujët e bollshëm duke vrapuar.
Shoh i qetë, i përhumbur, i harruar.
Shkojnë ujrata e pafund duke vrapuar.

Përmes shkumës ja ku duket një Najadë
 Më kapi për duarsh dhe pran' saj më thirri.
 Pastaj si n'ëndrrën e fëmijës në gjumë –
 Filloi të përzejë të bardhën shkumë,
 Dukej sikur ngutej urën të kalonte,
 Që t'arrinte ujin që nuk po ndalonte.

1916

* * *

E di, pa dyshim, që do të vdes një ditë,
 Dhe rrug' e jetës sime do të përfundoj'.
 Por t'harruarat këngët e mia, dritë
 Do të më bëhen, nën tokë do depërtojn'.

Dielli sërish do shfaqë i gëzuar,
 Katër rreze si thesare të ndriçuar.
 Dhe nëna për një çast s'ka për ta besuar,
 Që unë kam lindur, jetuar dhe shkuar.

Dhe kur të vdes, arkivoli të mbërthehet,
 Fajet do fshihen, fjal' t'ëmbra do të thonë,
 Dhe jet' e shkuar në legjendë do kthehet,
 Si ditët e mia pa kthim, plot jehonë!

1916

POETI

Për mua e keqja në të mir' u shndrrua,
Dita e pangjyrë – ëndërr e magjishme;
Gjithë ngjyrat e kësaj bote i dua,
Të tokave larg dhe yjeve të ndritshme.
Dhe këngët e udhtarëve shkalafitur,
Vrap'n e karrocave, rrugët e qytetit,
Që në ëndërr të largët kthehen papritur,
Që vazhdon ta joshë shpirtin e poetit.
Kur buzët e gruas un' jam duke puthur,
Buzë, që me mijra njerëz kanë puthur –
Rri me shpres', se simotrat e tyre buzë
Akoma të virgjëra janë – pa puthur.
E kush e kupton çfarë kërkon poeti,
Ndërsa e sheh rrugicave duke bredhur?
Shpirti i tij hyjnor, me krahë pajisur,
Larg, përmbi yje fluturimin ka nisur.
E kush e kupton, se përse ndodh që ai
Ndërsa puth buzët e puthura të gruas,
Në po at' çast i lutet ai përsëri
Simotrës së largët që nënë hije rri?
Kush e dëgjon at' këngën e shpirtit të tij,
Këngën e marrë, apo të të dalit mendsh?
Por duke vdekur buzëqesh, dhe thot' ai,
- Qofsh bekuar, Jet'! E hatashme ishe ti!

KALIMTARIT TË RASTËSISHËM

Edhe ne të dy, gjithashtu, në këtë botë ku kthimi s'ekziston
Po jetojmë, qëndrojmë, shkojmë – po ku?; po njëlloj e ardhmja jonë.

Ndal kalimtar. Qëndro. Të shohim. Le të shihemi – ndoshta tok
Papritmas qeshim, dhe pa qenë të njohur - bëhemi si shokë.

Qëndro, mos u largo, ku po vrapon, ku po shkon me kaq nxitim,
Mos shpreson të gjesh qeshjen e artë si zjarr brenda syrit tim?

S'je i gëzuar që jemi gjallë – dhe njeri tjetrin po takojmë?
Për ku nxiton o vdekatar, rrugë pa kthim është kjo ku shkojmë!

Edhe unë, i vetëm, i trishtuar, shkoj – në udhën pa kufi,
Rrugën e ëndrrës, ku këtë mbrëmje si i verbër hyre ti.

I verbër hyre ti, nuk pe dhe u largove nëpër mjegull;
Por unë gjatë do ta kujtoj fytyrën tënde ashtu turbull.

Do të mbaj mend, si kujtim do ruaj, që në këtë rrugë pa kthim
Dikush shkoi; ishte mbrëmje, ishte mbrëmje plot me mjegullim ...

ARTISTI

(në kujtim të P. Aghamjanit)

“Shpirti im – si tempull plot me drita brenda,
 Shpirti im - si pus i mbushur plot me ëndrra;
 Të Mirën dhe të Keqen, brenda shpirtit
 Si zjarret i dogja – për hir të Mjeshtrit!
 Nëpër damarët e mij mbretërorë
 Rrjedh i Hamletit, Lirit, gjaku mbretnor
 Un’ – emra pa fund, un’ – fluturim dhe zënk’,
 Unë – i pasionit zjarri hyjnor ...
 Kur brenga një mbrëmje më kish pushtuar,
 U shfaq në figurën e Mjeshtrit – im at’ ...
 Dhe nëpër kujtime duke gërmuar
 Shpirti më dënosi, thashë kaq e pat!
 Dhe mua, në ankthin e marrëzisë
 Në të Maurit kështjell’ mbretërore
 Shpirti më plasi, zjarri i dalldisë
 Në makth m’u shndrrua, dhimbje ç’njerëzore!
 Dhe i marrosur, vetëm, durova dhimbjet,
 E Desdemonës që lindte – nga Mjeshtri!
 - Turma, ndërkaq, shpirtin tim, si Hagoji,
 Ashtu kryqëzuar në varr e çoi!”

* * *

Shkumë e purpurtë, shkumë posi ar,
 Do përhapem katër anësh dhe do derdh
 Pika-pika këngët e mia plot zjarr;
 Me këngë të qesh për gjithçka në kët’ bot’,
 Që kur të vdes të ndjej, që ndonse shkuan
 Ditët e mia, ato nuk shkuan kot.

VJESHTËS

I

Një shtresë të hollë resh dielli argjendonte,
Dhe drita e tij në retë vende-vende shponte.

Qetë-qetë ngjyrë argjendi ngrihet dielli;
Porsi akull tretet ngjyrë qumështi qielli.

Dhe me një vështrim të ftohtë, ashtu sikur më kot,
Rrëshqasin dritat, njera – tjetrën pa e kapur dot.

1919

II

Vjeshta po i shkund gjethet e verdha tani,
Dhe shiu fluturon nëpër fusha tani.

Oh, shpirti im, i heshtur je dhe kënga t'është e trisht',
Të gjitha shpresat e ëmbla po m'i rrënon tani.

Porsi pranver', si gjelbërim kaloi zjarri yt,
Dhe era lulet e vyshkura po i mbledh tani!

1919

PAGJUMËSI

Trokasin, trokasin, kuajt këmbët trokasin
 Trokthojnë në errësi, patkonjtë trokasin,
 Patkonjtë kërcasin, me forcë tokën godasin,
 Natës së pafund në rrugën ku mund të humbasin.
 Herë jan' afër, herë larg, patkonjtë kërcasin,
 Ecin, ecin kuajt, sikur prapa u vjen ndjekja,
 I ndjej në tëmthat e mi patkonjtë të kërcasin, -
 E panjohur është bota, ecën edhe vdekja ...

1919

* * *

Zhurmon në shpirtin tim natë për natë një trishtim,
 Zhurmon, si një erë e shurdhët dhe në largësi,
 Zhurmon, derisa drita të shfaqet si me dyshim,
 Dhe numëron ditët e mia, çastet një nga një.

Në mesnat', në qetësi, një zhurmë që s'e kap dot,
 Shurdhët troket në zemrën, trurin dhe në shpirtin tim;
 Dhe duket sikur kënga e saj nga një tjetër bot',
 Krejt tjetër, po afrohet që nga larg në shpirtin tim.

Befas brenda meje zgjohej një kaos mijvjeçar,
 Dridhet, lëkundet, si oqeani i tërbuar,
 Si koha e paformë, e vrullshme, gjithnjë zgjuar,
 I pavendosur, n'errësirë, si i hutuar.

Dhe herë tingëllon si një këng' në mjegullën e paan',
 Dhe herë si një fëmi' i sëmur', i pafuqi, që qan,
 Dhe herë ulërin si qen, trishtueshëm, shpresëhumbur,
 I heshtur dhe lunatik, natës së qetë i përhumbur.

Dhe dëgjon këngën e atij kaosi t'errët shpirti im,
 Zhurmën e turbullt të tij, ulërimat mbushur plot tërbim.
 Dhe po ashtu do të rrjedhë jeta ime, unë e di,
 Deri sa të shuhet në oqean të kripur përgjithnji!

1919

* * *

Është errësirë, natë është. Në terr po pres.
 Dhoma është pa dritë, e heshtur është mbrëmja.
 Nata zhytur brenda errësirës rrjedh edhe flet,
 Dyshimi dhe ankthi zemrën ma grryen, po ma vret.

I heshtur jam. Po dëgjoj. E pafund është nata.
 Ndërkaq errësira shtohet, shtohet, dhe veç shtohet.
 Dhe shpirti im kujton ato ankthe aq të gjata,
 Me ankthe dhe vdekje, ah, shtëpia më mbulohet.

U shkulën Cerberët. Në errësirë diç' po thon'.
 Pëshpërisin të padukshëm – por shpirti m'i dëgjon.
 Çdo tingull për mua enigmë dhe ankth do të mbes'
 E vështirë si vdekja është pritja e pashpres'!

1919

* * *

Tani po kujtoj gjithë ditët e mia të vjetra dhe të shkuara,
Ditët e mia plot dritë dhe me krahë, të vjetra dhe të shkuara.

Dhe më ngjan se ato përsëri duke fërshëllyer do të më kthehen
Të zjarra si fëmijët - ditët e mia të vjetra dhe të shkuara.

Por ato vijnë të heshtura, dhe të lodhura, dhe të trishtuara,
Si udhtare pa rregull - ditët e mia të vjetra dhe të shkuara.

Si shtegtare janë ato, nga shtëpia me kohë të larguara
Dhe tani sërish po vijn' - ditët e mia të vjetra dhe të shkuara.

Dhe rrinë tani në heshtje mbi shpirtin tim të plakur, të trishtuara,
Dhe ndihen të lodhura - ditët e mia të vjetra dhe të shkuara.

Dhe nuk thërrasin askërkënd; janë të heshtura dhe të menduara -
Gjum' kërkajn' dhe qetësi - ditët e mia të vjetra dhe të shkuara.

1920

KUJTIMIT TË VAHAN DERJANIT

I

Vahan Derjan, o miku im, kujtimit tënd si t'i këndoj,
Sonte errët është', para meje heshtja le të mbretëroj'.
Mbi shpirtin tim një shtëllung' e errët reje le të zbresë,
Era le të sjell' lajmin mortar dhe shiu të dënesë.
Dhe gjethet e verdha të vjeshtës qark le të më rrin' shtruar
Dhe të zbukurojn', Vahan Derjan, udh'n prej teje përshkuar.
Dhe nëpër mjegull, këngë të trishta me tinguj të pastër
Le ta nanurisin trishtimin tënd, miku im i largët!

II

Tashmë ti s'je më në këtë botë, je larguar,
Dhe kënga jote tanimë vërtet ka pushuar,
Por shpirti ma ndjen, që ti do të kthehesh përsëri,
Kur të zbresë mbrëmja dhe të filloj' të bjerë shi.

Kur të zbresë mbrëmja dhe ca kujtime të vjetra,
Gjemba të së shkuarës, hidhur të lëndojnë kot,
Si jetim do vish dhe do këndosh dashurin' tënde,
Dashuri që ndoshta e fundit është në këtë bot'.

Si jetim ti do vish dhe përsëri kënga jote
 Në shpirtrat tanë mall dhe dashuri do të ndezë,
 Në shpirtrat tanë të pa diell kjo kënga jote
 Ëndrra të pavdekshme dhe shpresa për drit' do ndezë.

Dhe do rindjejm', që ti pranë shpirtrave tanë je,
 Si zjarri, që vlon gjakun tonë të sëmurë, ngjan,
 Që kënga jote plot dritë mall në shpirt sjell për ne,
 O, miku im i largët, miku im, Vahan Derjan!

III

Ti – dritërrizatues, shkove dhe më s'je,
 Ti – fluror, pa trup, i pakufishëm më je,
 Ti, një tjetër ëndërr e hareshme më je.

Në shpirtin tonë përjetësisht ndeze ti
 Zjarre të fsheht' e të pashuar ndeze ti.
 Thesare drit'-lëshuese shpërndave ti.

Dhe asnjëherë, kurrë nuk do të zbehet
 Kandili yt në terrin e shpirtrave tan',
 Ky kandil – që një mall të largët gjallë mban.

SONETI I KUQ

Poeti është gjithnjë pranë njerëzve,
 kur kërcet shtërngata.
 BRJUSOV

Si kamë nga këllëfi i ditëve që kanë shkuar
 Del e rënd' dhe e purpurt, të ardhmen ndriçon an' e mbanë,
 Dhe nuk hyn përsëri në këllëfin me pluhur mbuluar,
 As varroset bashk' me ditët, që u dogjën dhe më s'janë.

Çfarë kërkon, o të shkretë, kjo e juaja marrëzi,
 Dhe trishtim' i pashpres' për vdekjen që i vjen botës suaj,
 Atij, që ditët i dhan' jetë, dhe këndoi poezi
 S'i hyn në sy shqetësimi dhe llahtar i ankthit tuaj.

E mençur është tani, nga mllef i ditëve të tërhiqesh
 Ashtu si futja e shpatës së pluhurosur në këllëf
 Kur pa dashur të duhet me kundërshtarin të përballesh.

Dhe unë, poet i ditur, tashmë përsëri po këndoj,
 Ditët tërhiqen, mbesin pas, largohen dhe më nuk i shikon,
 Dhe nxiton kënga ime, shigjet', drejt të Ardhmes që ndriçon ...

2

Vallë kë do të takoj, kë do përshëndes,
 Kujt do ja dëgjoj fjalën që në shpirt të prek?
 Kush do të më shfaqet me fytyrën që qesh,
 Me përqaftim'n e mikut që vërtet më desh?

Kush do të të puthë, me dënese kush qan,
 Kush do të mrekullohet me vrullet intime?
 Ndoshta diku jashtë, dikë kjo botë mban,
 Që bashkë me mua vuan jetën time.

Ndoshta nga këngët plot mllef që nxjerr shpirti im,
 Nëpër fjalët e shkruara për shpirtin tim,
 Për ëndrrën e largët të dikujt jam gabim,
 Dhe për ëndrrën e singert' të hedhur me besim.

Ndoshta, në ëndrrën e tij duke jetuar,
 Po këndoj të thellat shqetësime të tij;
 Dhe më ngjan se në këtë botë të trishtuar,
 Vetes po i këndoj, jetës së vetmuar.

- Përshëndetje ty, kushdo që je, mik i panjohur,
 Paqe dhe qetësi për ty, o vëlla i largët!
 - Përshëndetje juve, të palindur të së ardhmes!
 - Përshëndetje juve, vëllazërisht dhe miqësisht,
 Juve që kaluat në humner' të diturisë,
 Me buzëqeshjen e trishtuar të mirësisë!

ZARENC – NAME

Mendimet tuaja un' për një çast
 Sot do t'ja jap këngëve të gurta. –
 - Një poet i pastreh', i uritur,
 Ky jam unë – Jeghishe Zarenci.

Kam ardhur që larg, që prej Iranit.
 Babai im është – Khani Makun.
 Në shpirtin tim – diell i Iranit,
 Diell i Iranit është' në shpirtin tim.

Kurse në gjakun tim këndon i imi,
 I pafundmi Nairian trishtimi ...

Ndërsa nëpër trurin tim dogja
 Zjarrin flakë të kuq Moskovit.

Në shpirtin tim arom' e lules,
 Ndërsa në tru – zjarr le t'më hyjë.

- Ndërsa tani, njerëz, dëgjoni,
 Shah-Namen e Zarencit poet ...

I

Porsi dielli zjarr i artë
 Nga Irani hedhur në Nairi,
 Nga Nairi hedhur në Moskë,
 Jetës time tash i këndoj,
 Me diell,
 Me gjak,
 Me ar.

Dhe me çfarë mrekullie do mund ta kthej
 Timonin drejt ditëve të paqena?

Kënga ime le t'ju marrë juve fluturim,

Nairi,

Kars,

Fëmijëri ..

Në Kars jam unë tani,
 Përsëri,
 Përsëri

Me buzë fëminore të varura,
 Nënë po shikoj
 Përsëri;
 Gjinjtë si dy hinka ...

Ende në shpirt një shigjetë më qëndron,
 E lidhur me harkun e ditëve të mia.

Nga larg – troket ankthi.

Ja dhe babai, xhyben veshur ...

Fytyra e tij si tabaka argjendi,
 Mbi të hunda, me një çarje thike.
 Nirvanë e bardhë – përmbi flokë
 I ka derdhur kohën pa dashuri.
 Ndërkohë nëna shkon për ujë,
 Mbi kokë, vellon e Teheranit ...
 Vërshëllen era e Nairit;
 Dëshiroj të ulëras.
 Para duarve më shfaqet
 Shpirti, si djalë jetim,
 Dëshiron – diellin përvëlues të jugut,
 Dëshiron lindjen e diellit ...
 Dhe kur nëna dëborës së rënë mbi flokët e saj
 I shtie kënanë e errët me shkëlqim ari,
 Duket sikur, nëpërmjet flokëve
 Unë mund të shkoj në Teheran.
 Unë mund të shkoj në Indi,
 Të zotëroj thesaret e Shahut ...

Fëmijëri ..., zog me krahë të artë ...
 Flori i verdhëremë i së shkuarës...

II

Kam lindur në qytetin Maku,
 Nën diellin rrezeartë, i rritur,
 Nën ajrin e nxehtë në cep të Hormuzit,
 Në vitin 1897.

Dielli i Iranit ka derdhur
 Lulet e Shirazit në shpirtin tim.

Por era e trishtë Nairiane
 Shpirtin tim me trishtim e ka ngarkuar.
 Dhe përpara meje i sapo zgjuar
 Një qytet i vjetër kishte qëndruar. –

Në Kars, qytet pa ngjyrë, u rrita
 Atdheun larg duke lënë.

Sytë, ashtu si edhe krahët
 Ende dremisnin të hutuar;
 Kur më pushtoi një trishtim i hershëm,
 Si shtëpin' për shërbyesin e vjetër.

(Ai ish rritur në shtëpinë tonë,
 Kish qenë që në kohë të gjyshit tim.
 Kishte mbetur, i lodhur dhe i plakur,
 Prite, që në qiell të shkonte.
 Ne atij “gjysh” i thërrisnim,
 Ai më çonte mua në rrugicë,
 Kishte qejf çdo gjë ta derdhte,
 Betohej për tokën Nairiane ...)

Ulur në shtëpizën atërore,
 Ai gërhiste si macja e shtëpisë.

Por shpirti im me pikëllim ngarkuar
 Ëndërronte diell edhe gaz.

Dhe për sa kohë ish ai, trishtimi i vjetër,
 Mbuluar kish diell dhe Iran;
 Si një mësues tashmë i plakur
 Një ditë më çoi në shkollën pran'.

N'atë diell dhe Iran mbuluar,
 Ai, si gjyryk duke gulçuar,
 Mbi të trurit cipë më ngjiti,
 Shkrime të vjetra më nguliti ...

(Në shpirtin tim
 Prej kujt
 Do ta dija,
 Që rryma e këtyre shkrimeve të vjetra
 Për krahët e pamposhtura të shpirtit tim
 Do të çelte qiej të pafund?)

Që më pas,
 Vite më pas
 Nëpërmjet tregimeve të shumta,
 Anijeve të mia me vela të bardha
 Ai do t'u jepte më shumë erë edhe diell ...)?

Fëmijëria ime e qetë, e kaltër,
 Si disk i argjendtë i hënës
 Rënë mbi liqen më je ti.

Ti ishe – dhe tani nuk je më ti,
 Përballë diellit ti, i butë, hangar;

Por vërtet i tillë ishe ti?

III

Dhe ja tani – unë jam fëmijë
Katërbëdhjetë, pesëmbëdhjetë vjeçar.

Tashmë ty – ty do të këndoju,
I ndrituri miku im i largët.

Astik. – Atë emrin tënd
Thellë në shpirtin tim e ruaj – ndezur.

Që si vela e rënë përmbi det
Atje të mbetet ajo përjet'.

Oh, jo rallë, por shpesh, miku im,
Që të mos mërdhij ky shpirti im
Un' kujtoj herë pas here, sipas rastit,
Vreshtin e gjelbër të qytetit të Karsit ...

Dhe kujtoj –
Çfarë?
S'e di. -
Më kujtohet n'atë verë
Buzëqeshja jote –
Trishtimi,
Pa krahë
Këmisha ime – e mban mend? – e bardhë ...

E mban mend? ...

Ah, çfarë të mbash mend? ...

Ah, nuk ka gjë për të mbajtur mend! ...

Vjeshta
 Gjethe këputi –
 Fluturat e kujtimeve të zbehta ...

Më fal ti mua,
 Më fal miku im,
 Për gjithçka të ndritur që ke krijuar –
 Unë një fëmijë i pamend isha
 Katërmbëdhjetë, pesëmbëdhjetë vjeçar ...

IV

Dhe
 Ja-
 Në vitin dymbëdhjetë-
 Për herë të parë .. atje ..
 Të parën puthje dhashë-
 Ty ...
 Kujtim pa krahë.

Unë dëshiroja - vapë,
 Iran ...
 Lule të kuqe të Shirazit. –

Por gjeta ...
 Mbi ...
 Shtrat ...
 Hallakatur ... një trup ... të ftohtë ...
 Më fal, Astik Gondahçjan,
 Miku im i ndritur ...
 Më fal ...

Unë ...

Pas kësaj ...
 Kalova nëpër botë -
 Por atë që lashë, mbrapsht nuk e solla ...

I dashur,
 I ndritur
 Gondahçjan-

Më fal ... o ...
 Më fal ...
 Më fal ...

V

Dhe ja
 Për të parën
 Herë ...
 Atje ... në po atë vit-
 U shfaq një tjetër i paqenë
 Emri ... Toka Nairi.
 U shfaq.
 Sikur s'ishte.
 Sikur s'kishte lule.

Erdhi-
 Mbi supe
 Një trishtim të pafund na ngarkoi.

U duk sikur -
 Jam duke parë nëpër mjegull
 Një vajzë të kaltër, të kaltëroshe. -

E ngjashme ishte – me pluhur të lashtë
E ngjashme ishte – me një fatkeqe të gjakosur.

Mbi buzët e bardha
Kishte ... plagë të verdhëreme.

I dhashë asaj shpirtin tim-
Desha, që asaj t'i këndoj ...

* * * * *

VI

Oh, këndoi asaj -
Të parës,
Të parës ..

“Tre këngë” ...
Astik Gondahçjan,
Do t'i këndoj
Të shkretit hirit tim

Dhe kurrë, kurrë
S'do të pendohem ...

VII

Dhe vetes mendim të ri
S'i solla -
Dhe as vreshtit të Karsit -
Në fund të viteve pesëmbëdhjetë -

U zgjova ... në rradhët e ushtrisë.

Vullnetar.

Ushtria Armene.

Armë. Pushkë. Bomba

Dhe ja, miq të rinj, lloj-lloj.

Nga Nju Jorku, nga Bazeli, nga Stambolli ...

Vdekje!

Vdekje!

Vdekje!

Përgjithësisht, publikisht.

E ushtarit, vajzës, nuses. -

Unë kujtoja – atje,

Nën gjëmimin e tmerrshëm të bombave

Që të gjej fytyrën tënde plot dritë.

Por gjeta ... trupa të drunjtë,

Dhe pashë një tokë, të cilën ti

E braktise nga dyndja jonë e zezë.

Dhe zbriti trishtimi i vjetër

Dhe shpirtin ma ndrydhi, ma ndrydhi ...

Dhe përballë meje plot qartësi

Ndriçoi udha jote si për mrekulli...

VIII

(Po pastaj, çfarë, që - në po atë vit
 Shtypshkronja “Progres” në Tiflis
 Njoftoi për krahun tim të thyer
 Në betejën e përgjakshme ...
 Dhe në vitrinën e pluhurosur të “Libri”-t
 Vendosi një broshurë të vogël.

Vjershat e mia kujt vall’ i sollën trishtim,
 Po vargjet e mia të zjarrta Danteske?)

IX

Por
 Pastaj -
 Në vitin e pesëmbëdhjetë -
 Kur erdha, arrita në Moskë -
 Ndjeva një dridhje të madhe
 Në krah ... Një dhimbje të frikshme.

U duk sikur -
 Tashmë po arrija
 Skajin fundor të botës, -

Por si një mburojë prej ari
 U ngrit dielli i Iranit ...

Papritmas në shpirtin tim lulëzuan
 Lulet e Shirazit të largët ...

Oh, shpirti im, me kokë poshtë re -
U kape ... pas flokëve të vajzës.

Të zgjuan vitet e largëta -
Si nga hingëllimë e kuajve ...

U zgjua një e zjarrtë dashuri ...

Karine.

Karine Kotançjan ...

IX

“Ylberi” ...

Dielli është andej, -
Në mes të pikëllimit Nairian,
Zjarr i burgosur në shpirtin tim
Dhe donte patjetër të shuhej.

Dielli i Iranit ishte përvëlues -
Kaltërsia e Nairit ish plot dritë ...

Dhe pikëllimi – mbytës, ndrydhës, -
I përzier me zjarrin ngjyrë ari.

(Në botën që në terr akoma ish
Si dielli Nairian - nuk kish...).

XI

Në Moskë.
Tetëmbëdhjetë vjeç.

Në shpirtin tim – diell i Iranit.

Dhe deshi dielli i babëzitur
Të gëlltiste vitin që po fillonte.

Janar ...
Shkurt ...
Njëzet e gjashtë.

Plasi, si guri prej ngricës. -
Dielli, puntor i zellshëm,
U rrokullis me vrull të hatashëm.
Çfarë? ...

- Vigan,
Një gur i stërmadh,
Që qëndruar kish mbi shpatullat tona.
Thëthinte gjakun tonë, i babëzitur, -
Dhe na fuste një të ftohtë polar.

U rrokullis.
Dhe ashtu kot,
I lëkundur,
Priti për një çast, nuk shkoi.
Ishte hapur – një e çarë e pa fund.

Kishte goditur një makinë të vjetër.

Kishte qëndruar në fillim të rrugës,
Pas kish lënë - vite të errët.

Dukej si e trembur nga vrapi ...
Karine ...
Karine e marrë ...

XII

Në shpirtin tim – diell i Iranit
Ish përpirë porsì zjarr.
Dhe i fortë – si granit,
Trishtimi i vjetër Nairian.

Vallë më kot skifter i epsheve të tua
Më ndoqi pas për vite të tërë?...

Hidhërim ish bukuria jote mishtore -

Karine ...

E ëmbël – Karine ...

XIII

Si guri – ngelur në mes të rrugës,
Që do rrokulliset përsëri -

Në shpirtin tim me hidhërim pa fund
Po priste e fundit fatkeqësi.

Mik i fortë, si granit,
Dëshpërimi yt i lodhur prej mjerimit tim -
Që diellin e artë Iranian
E përzinte me trishtimin Nairian ...

Dhe ja tani -
Qershor,
Korrik ...
Dhe ja tani -
Shtator,
Tetor ...

Çekiçi goditi – kudhrën.
U derdhën predha gjigante.

Dhe predhat – me këngë të përgjakura
Goditën në errësirën e trurit tim .

Dhe nëpërmjet predhave të kuqe
Ëndrrat ja dërgova – erës.

U rrokullis, si granit,
Pikëllimi yt i lodhur prej mjerimit tim.

Dhe dielli i artë Iranian
U mpleks me pikëllimin Nairian ...

XIV

Tetëmbëdhjetë.
Vite jetë.

Mbrëmje. Kthim. Mëngjes herët.
U çlirua nga zinxhirët e vjetër
Shpirti im, me dhimbje të madhe.

Tetëmbëdhjetë.
Vite të zjarrta.

Flakë e kuqe - në zjarrin e gjallë.
Një tingull të ri në shpirtin tim
Zgjoi dielli – Nairian.

Zjarr ishte.
Zjarr personal.
Plagë të rënda të përgjakura.

Dhe pikëllimi yt - zjarr përcëllues,
Papritmas shpirtin - si diell ma ndezi.

Flakë e gjallë. Hare. Dhe me një
Energji të pashterur ngarkuar
Shpirti im pa fre ka fluturuar ...

Kështu ishte në vitin tetëmbëdhjetë. –

Soma...

Lusi Tarrajan

XV

(Një verë e kuqe-flakë po rrjedh,
 Dhe afsh po ndez në shpirtin tim,
 Nëpër gjakun tim të nxehtë po kalon
 Dhe këput vargoin që më shtërngon.
 Ajo andej është – jashtë është ajo,
 Si grua, si e re Nairiane;
 Të dehur jan' nga pirja si të marr'
 Dhe botën degdisin ata në zjarr.

Ajo atje është - Lusi Tarrajan
 Nëpër lule, nëpër diellin e Shirazit,
 Mbi fushat Nairiane,

Mbi fushat e pafund të Skutisë ...

Dhe në shpirtrat e gjithë atyre,
 Që botën degdisën në zjarr.
 E largëta botë u dogj zjarr!
 – Këtu ishte në atë vit të kuq!).

XVI

Ushtria e Kuqe.

U derdhen përrenjtë e zinj.

Mbi fushat e paanë,
 Përplasen krahët e tu të ndritur.

* * * * *

Stacion i trenit.

Ushtri.

Ushtri.

Ushtarakë të kuq.

Mbrëmje.

Dhe mbi ushtritë e kuqe
Është përplasur errësira e zezë.

Thellë,
Errësirë,

Pritje e tmerrshme,
Nga larg, zjarre të turbullt.

Mëngjes herët – shkojmë, fuqishëm,-
E coptojmë zinxhirin e armikut.

* * * * *

Këtu ishte – viti 19.
Oh, sa shumë ankth kish në trurin tim!

Dhe shpirtin zjarrit ja dhashë,
Që ta përpijnë flakët verdhoshe.

Këtu ishte.
Viti 19.
Ushtria e Kuqe ishte mbledhur.

Dhe në sytë e hapur të të gjithëve
Kishte një hare të pakufi.

Dhe pranë, ishte aq pranë
Duke ardhur bota e re e ëndërruar ...

Besonte – madje edhe gjethi
 Që ... do të vijë, E Shumëpritura do të vijë!

Po qëndronte ajo tek dera
 Dhe dukej sikur
 Entuziazmin kish diell në ball'.

Dhe ty kurrë s'të harrova –

Tarrajan ...
 Stacion i trenit Tihoreck

XVII

Dhe mos vallë
 Unë
 S'e këndova
 Betejën tuaj,
 Shokë të kuq? ...

Pashë vijën e hekurt –
 Kuptova, që e gjitha - e jona ishte.

Dhe në flakët e kuqe zjarrvënësit
 Duke u djegur, synuan njeri tjetrin,
 Shiun e pikëllimit Nairian
 Dhe diellin tënd të artë Iranian.

Kuptova; që ju të bashkoheni
 Dhe të derdheni si një trup i vetëm –
 Më përpara duhen bashkuar dritat
 E Parisit, Pekinit, me njeri tjetrin.

Dhe pija e lashtë Vedike përsëri
 Do të depërtojë në shpirtra të pastër.
 Por unë e kam gjetur rrugën tani,
 Ende të virgjër, pa formë, të ashpër!

XVIII

Më dukej sikur me mall të pafund
 Më thërriste toka në Nairi,

Në fund të viteve nëntëmbëdhjet'
 U ktheva përsëri në Armeni

Atje – në tokën e Nairit,
 Me një tjetër dëshirë të vjetër,
 Tashmë Droni, kryetar grupi,
 Po shpjegonte flamurin trengjyrësh.

Po e shpjegonte – në qytetin e Erevanit
 Pranë Masisit të lashtë.

Dhe silueta ngjyrë dheu
 Kishin mbushur qytetin e uritur.

Si gur zbriti dëshpërimi,
 Dhe mbi shpatulla
 Më rëndoi.

Dhe përsëri, përsëri të pashë ty –
 Fëmijëri ...
 Malli im ...

Kars.

XIX

Kars.

Në vitin nëntëmbëdhjetë.

Në fund të viteve nëntëmbëdhjetë

I njëjti qiell ishte, kazan i diellit.

E njëjta pëshpërim' e ujit gurgullues.

Por dielli më kot lodhej të shponte

Sytë e qorruar të ndërtesave.

E kotë ish gurgullimë e ujit

Që ndihej nga i largëti Nairi ...

Njerëz parë në ëndrrën fëminore

Si njerëz të ndritur, maja lavdie,

Të njohurit e mi – tashmë nuk ishin ...

Ishte kthyer me dhimbje therrëse

Fëmijëria ime e kaltërt -

E plepit tim të gjelbër plot shkëlqim ...

Dhe përse po gëzonte ky shpirti im,

Kur një ditë një kritik shumë serioz

Duke shkelur sallën akademisë,

Përhapi lajmin nëpër gjithë botën,

Që kish lindur një poet – poet i madh? ...

Dhe lindi kështu një këngëtar i zjarrt'

Dhe solli me vete këngë të zjarra. –

Ngazëllehu, botë Nairiane!

Ngazëllehu ... Jeghishe Zarenc! ...

XX

Jerevan.
 Njëzet vjeç.
 Shkurt,
 Mars,
 Maj.

Përsëndetje, shoku Tavakal!
 Musaxhel!
 Saruhan!
 Avis !...

Përsëndetje, të gjithëve ju, përsëndetje!
 Vullnetit tuaj – prej hekuri,
 Graniti.

Zjarrit flakë të kuq Moskovit,
 Lules, kuq si zjarri, të Iranit.

* * * * *

Jerevan.
 Një Maji.
 Në rrugicën Astafjan – turma njerëzish.

Dalë së bashku gjithë hare –
 Çanë rrugicën për në xhade.

Dhe tani – flamurë të kuq.
 Përpara Masisit të lashtë ...

Kush do të vijë – le të vijë,
 Të ndizet,

Shpata vringëllon, zembr' e çmendur brohoret.

Zigzage –
Përshkuan kuajt e garave,
U lidhën, Jerevan – Moskov.
U shembën ndërtesat e vjetra
Nën goditjet e krahëve të hekurt.

Dhe në shpirtin tim u derdhën të ndritshme
Të nesërmet... Nga po vijnë vallë? ...
Mbledhur si një trup i vetëm
Qëndronte i qeshur Nairi ...

XXI

Njëzet e një.
Fragmenti njëzet e një.

Çfarë ndodhi në vitin njëzet e një?-
E ardhmja le të ngulet në shpirtin tim,
Diell përgjithnjë le të jet' shpirti tim.-

I dashur lexues! Shpirtin tënd tani
Kënga ime le ta shpojë si me thik',
Në Ushtrinë e Kuqe të vërtetë ...
- I pari Nairian... isha un' vet'.

Dhe u pa në Masisin e lashtë
Atë ditë për herë të parë
Si një ëndërr e bërë e vërtet'
Lufta e puntorit Nairian ...

Por
 Kur
 Pas ushtrisë u kthyem në shtëpi,
 Tashmë mua më priste
 Në tokën e Nairit ... një grua,
 Sytë – të ndezur nga zjarri,
 Buzët – lule Shirazi.

Sa shumë fytyra para meje shkuan
 Por shpirti im prej teje le të dehet;
 – Ah, sa shumë un' ty të dua,
 Arpik, e shndritshmja Arpik...

XXII

Tani unë në Moskë jetoj
 Brenda kokës, stuhi të arta.

Brenda kokës njëfarë Robert Ouen
 Tashmë të ardhmen e ndritshme po shikon.

Poema po shkruaj, këngë.
 Ëndërroj – Të Ardhmen pa kufi.

Nairi, unë ty të dua,
 Të dua edhe ty, Irani im i zjarrtë.

Tashmë unë jam larg... Oh, jo,
 Tashmë jam akoma më afër teje;
 Ashtu si shigjeta në hark tendosur,
 Përpara gazelës që vrapon.

Shpirti im tre shigjeta kishte
Të ngulura fort që nga koha e harqeve.-

Tani të treja kanë fluturuar –
Kanë goditur – zjarrin e gëzimit.

Unë, nuk kam, nuk kam për t'ju harruar,
Juve për mua në një jeni shndrruar.

Ne, me shpejtësi, si shigjetë me tre sqepa,
Jemi gati për fluturim – Indokin', Pekin.

Pranoni, më merrni tani mua –
Zjarrin flakërues të Moskës,

I arti im, Irani im i artë,
I largëti im, Nairi i largët, ...

CIP Katalogimi në botim BK Tiranë

Charents, Yeghishe

Poezi / Jeghishe Zarenc ; përkth. nga origj.

Berzh Piranjani. – Tiranë : M & B, 2022

116 f. ; 14 x 21 cm.

ISBN 978-9928-353-67-2

1.Letërsia armene 2.Poezia

821.19 -1

